

TARTU ÜLIKOOL

FILOSOOFIATEADUSKOND

Eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Üldkeeleteaduse osakond

Margot Möller

EESTI KEELE KESTLIKKUSEST NARVAS

Magistritöö

Juhendaja PhD Kristiina Praakli

Tartu 2015

Sisukord

1. Sissejuhatus	5
1.1. Töö eesmärgid.....	5
1.2. Töö meetodid	5
1.3. Keeleroom – eestlased ja eesti keel Narvas	6
1.3.1. Narva elanikkonna muutumine	6
1.3.2. Narvalaste eesti keele oskus	7
1.3.3. Institutsioonid	10
1.4. Aineastiku kogumine: ankeetküsitlus ja intervjuud.....	11
1.5. Keelejuhid	12
1.6. Töö ülesehitus	14
2. Keele kestlikkus ja keelehoiakud.....	15
2.1. Põhimõisted.....	15
2.2. Teoreetilised lähtekohad	15
2.3. Varasemad uuringud eesti keeleteaduses	20
3. Narva eestlaskonna keeleoskus.....	22
3.1. Keelte osaoskuste keskmised enesehinnangud vanuserühmade kaupa.....	23
3.1.1. Arusaamisoskus	23
3.1.2. Rääkimisoskus	24
3.1.3. Lugemisoskus	25
3.1.4. Kirjutamisoskus	26
3.2. Keeleoskuse keskmine vanusegrupiti	27
3.3. Keeleoskuse enesehinnangud emakeele kaupa	28
3.4. Muude keelte oskus.....	28
3.5. Võrdlus rahvaloenduse tulemustega	29

4. Narva eestlaskonna keelevalikud	31
4.1. Suhtluskeele valikud argisituatsioonides	31
4.2. Keelevalikud meediatarbimisel	33
4.2.1. Traditsiooniline meedia	33
4.2.2. Elektrooniline meedia	35
4.2.3. Inglise keele kasutamine	36
5. Narva eestlaskonna keelehoiakud	38
5.1. Ankeetküsitluse sõnalise osa analüüsi tulemused	40
5.2. Intervjuudainestiku analüüsi tulemused	44
6. Järeldused ja poliitikasoovitused	51
Kokkuvõte.....	58
Summary.....	62
Kirjandus.....	64
Lisa 1 – küsitlus.....	69
Lihtlitsents	78

Tabelid ja joonised

Tabel 1. Narvalaste eesti keele oskus 2011. aasta rahvaloenduse põhjal ja osakaal sama keeleoskusega inimeste tervikust.....	8
Tabel 2. Narvalaste eesti keele oskus 2011. aasta rahvaloenduse põhjal ja osakaal kõigist vanusegrupi liikmetest	9
Tabel 3. Edwardsi mudel: kategooriad, valdkonnad ja küsimused.....	19
Tabel 4. Eesti elanike võõrkeelteoskus emakeele kaupa rahvaloenduse (2011) andmetel..	29
Joonis 1. Arusaamisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa	24
Joonis 2. Rääkimisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa..	24
Joonis 3. Rääkimisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa..	25
Joonis 4. Kirjutamisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa	26
Joonis 5. Eesti ja vene keele kasutamine igapäevaelus	32
Joonis 6. Meedia tarbimine eesti ja vene keeles	34
Joonis 7. Elektroonilise meedia kasutamine eesti ja vene keeles	35
Joonis 8. Inglise keele kasutamine meedia tarbimisel	36
Joonis 9. Hoiakud eesti keele edasiandmise ja kasutamise suhtes Narvas	38
Joonis 10. Keelevalikud võõrastega ning eesti, vene ja inglise keele oskusega inimestega suhtlemisel	39
Joonis 11. Hinnangud keelte tähtsuse muutuse kohta Narvas järgmise 10 aasta jooksul....	40

1. Sissejuhatus

1.1. Töö eesmärgid

Magistritöö põhieesmärk on leida vastus küsimusele, kas eesti keel Narvas on elujõuline. Eesti keele elujõulisust Narvas uuritakse peamiselt kohalike (põlis)eestlaste kaudu, kuna neid võib pidada eesti keele olulisimateks edasikandjateks. Analüüsil lähtutakse neljast valdkonnast: elanikkond; keeleoskus; keelekasutus, võimalused ja institutsioonid ning keelehoiakud. Magistritöö alaeesmärkideks on leida, millistes valdkondades on eesti keele kestlikkus Narvas paremini kindlustatud ja millised valdkonnad vajavad kestlikkuse tagamiseks sekkumist.

1.2. Töö meetodid

Uurimuse tegemisel on kasutatud triangulatsioonimeetodit, milles ankeetküsitluse tulemusi toetatakse intervjuudest kogutud materjaliga. Triangulatsioon tähendab vähemalt kahe eri meetodi või andmekogu kasutamist ühes uurimuses, et tulemusi põhjalikumalt ja mitmest vaatepunktist analüüsida (Drager 2013: 62). Triangulatsioonimeetodit kasutatakse paljudes teadusvaldkondades üha rohkem, kuna see suurendab uuringu usaldusväärsust, validsust, üldistatavust ning tõendatavust. Triangulatsioon võib ka vähendada uurija kallutatuse mõju nii analüüsile kui ka informantide käitumisele. (Torabi 2011: 207–208)

Magistritöö empiirilise osa aluseks on ankeetküsitlused ning intervjuud Narva põliste eestlastega. Ankeetküsitluse kaudu uuritakse Narva eestlaste keelteoskust, igapäevast keelekasutust eri situatsioonides, (elektroonilise) meedia tarbimise keelt, keelevelikuid ning -hoiakuid, sh põlvkondlikku ülekannet. Intervjuud Narva põliste eestlastega toetuvad ankeetküsitluse tulemustele ning võimaldavad põhjalikumalt uurida just hoiakuid ning keelevelikute põhjuseid. Magistritöös on seega seotud kvalitatiivne ja kvantitatiivne meetod. Töö on interdistsiplinaarne: see liigitub üldiselt makrosotsiolingvistika alla, mis tähendab, et tähelepanu on keele kasutusvaldkondadel ja hoiakutel, mitte keelekasutusel või keele varieerumisel. Magistritööl on puutepunkte nii keeleteaduse, sotsioloogia, psühholoogia, ajaloo, tekstianalüüsi kui kvantitatiivse andmeanalüüsiga.

Ankeetküsitlusele kui meetodile võib teha mitu etteheidet. Kõige suuremaks võib ilmselt pidada andmete analüüsitavuse ja informatiivsuse probleemi. Küsitlusest saadavad andmed võiksid olla võimalikult mõõdetavad ning kvantitatiivselt analüüsitavad, kuid sel juhul tuleb põhjalikku tähelepanu pöörata andmete informatiivsusele – kas tulemus peegeldab tegelikku olukorda? Magistritöö küsitluse puhul kerkis see probleem esile hoiakute küsimuse „Mis keele valite suhtlemiseks, kui teie partner oskab eesti, vene ja inglise keelt?“ puhul. Mõned vastajad ei osanud üht varianti valida, kuna oleksid soovinud täpsustada, et nende valik oleneb ka muust peale keeleoskuse. Küsimuse tulemused on seega mõõdetavad, kuid ei saa kindel olla, kuivõrd need vastavad informantide tegelikele valikutele. Leevendamaks kogu ankeedi küsimustevaliku võimalikke puudujääke, lisati elektroonilise küsimustiku lõppu lahter pealkirjaga „Kui Teil on veel mõtteid selle küsimustiku või eesti keele elujõulisuse kohta Narvas, mida sooviksite jagada, siis palun kirjutage need siia.“, mille täitis 16 vastajat. Ka triangulatsioonimeetod aitab küsimustevaliku võimalikke probleeme ületada.

Väheuuritud asjaolu, mis võib küsimustike tulemusi mõjutada, on küsimuste järjekord või kontekst. Ei ole selget teooriat, mis ennustaks, millisel juhul küsimuste järjekord tulemusi oluliselt mõjutab ja millal mitte (Groves 1989: 479), kuid üksikud uurimused on küsimuste järjekorra mõju näidanud, nt Smith 1991 ning Tourangeau *et al* 1988. Smith leidis, et konteksti mõju tulemustele on üldiselt üsna väike ning ei esine tihti (umbes korra iga 40–60 küsimuse seas). Konteksti mõju on suurim lähedalt seotud küsimuste või eksperimendiülesannete puhul ning emotsionaalselt haaravate teemade juures. (Smith 2004 (esmailmumine 1991): 69).

1.3. Keeleroom – eestlased ja eesti keel Narvas

1.3.1. Narva elanikkonna muutumine

Narva rahvastiku kujunemist ja muutumist on oma bakalaureusetöös käsitlenud Pavel Naidjonov (2012). Naidjonov toob välja, et 16. sajandil oli Narva rahvaarv oletuslikult 500–800 inimest ning sajandi lõpuks oli Narvast kujunenud Eesti kõige kirjuma rahvusliku koosseisuga linn, kuna Narva oli Venemaa ainus kaubanduslinn Läänemere ääres. Siiski võib arvata, et eestlased moodustasid rahvastikust enamuse. 17. sajandil võis Jaanilinnaga ühendatud Narvas elada hinnanguliselt 3000 inimest. Ka Rootsi riigi koosseisu kuulumise

ajal elas Narvas palju eri rahvuseid, kuid enamuse moodustasid endiselt eestlased. 18. sajandi alguses, kui Eesti ala oli Peeter I võimu all, deporteeriti enamik Narva elanikest ebakindla sõjalise olukorra hirmus Venemaale, sajandi lõpuks oli algne rahvaarv peaaegu taastunud. Tolleaegse rahvusliku koosseisu kohta puuduvad täpsed andmed, kuid võib arvata, et Venemaa koosseisu kuuluvast Narvas olid ülekaalus venelased ning domineeris vene keel. 19. sajandil hakkas Narva merekaubanduslinnast ümber kujunema tööstuslinnaks. Aastal 1840 elas Narvas ja Jaanilinnas kokku 9000 inimest, 1863. aastal aga juba 30 000. Ilma Jaanilinnata Narvas võis 1863. aastal elada umbes 8000 inimest ning 1913. aastal umbes 21 000. 19. sajandi lõpul moodustasid eestlased Narva rahvastikust 44%, aastal 1913 aga 58%. (Naidjonov 2012: 10–13)

1922. aastal elas Narvas umbes 27 000 inimest. 1934. aastaks oli linna rahvaarv langenud umbes 23 500ni. Eestlased olid Narvas Eesti Vabariigi ajal ülekaalus, kuigi nende osakaal vähenes juba siis. Kogu Eesti elanikkonnast moodustasid 1922. aastal eestlased 83%, Narvas rahvastikust aga 67%. Aastal 1934 oli eestlasi narvalastest 65%. 1944. a suvel elas Narvas vaid kaks inimest, aasta lõpus 550 inimest. 1945. aastaks oli rahvaarv suurenenud 6611ni ning aastaks 1971 juba 54 923ni. 1989. aastal elas Narvas 81 200 inimest, kellest 4% olid eestlased, 85% venelased, 3% ukrainlased, 3% valgevenelased ning 5% muud rahvused. (Naidjonov 2012: 18–20) Eesti taasiseseisvumise järel ei ole Narva rahvastikus olulisi muutusi toimunud.

2011. aasta rahvastiku ja eluruumide loenduse järgi elab Narvas 58 663 inimest. Eestlasi on nendest 3031, see moodustab linna elanikkonnast 5,2%. Venelasi elab Narvas 51 434 ehk umbes 88% elanikkonnast. Ülejäänud 7% moodustavad ukrainlased, valgevenelased, soomlased, tatarlased, leedukad, lätlased ja muud rahvused. Mehi on linnaelanike seas 44%, naisi 56%. Narva linna elanike keskmine vanus on 42,9 eluaastat ning mediaanvanus 45 aastat.

1.3.2. Narvalaste eesti keele oskus

Narva 58 663 elaniku seas on 12 724 vähemalt 10-aastast eesti keele oskusega inimest. Neist 1229 räägib eesti keelt emakeelena ning 11 495 oskab seda võõrkeelena. Rahvaloendus näitab, et emakeel, mida tihti peetakse rahvuse põhitunnuseks, ei ole Narvas selge näitaja, kuna 3031 eestlasest ainult 1229 ehk 41% emakeel on eesti keel (võrdluseks, kogu eestis elab rahvaloenduse järgi 795 169 eestlast, kellest 783 308 ehk 99% emakeel on

eesti keel). Samas ei saanud rahvaloendusel vastata, et emakeeli on mitu, mis on Narvas üsna tavaline. Eesti keele oskusega inimesi elas Narvas rahvaloenduse järgi 38 993. Lisaks oli 8 616 inimese eesti keele oskus teadmata. Võõrkeeleoskuse hindamiskriteeriumiks oli, kas inimese keeleoskus „võimaldab toime tulla tuttavates keelekasutusolukordades kõnelemisel, kirjutamisel ja lugemisel. Kui isik suudab ennast väljendada tuttavates suhtlusolukordades, saab aru selgest kõnest igapäevaelu teemadel, mõistab üldjoontes lihtsama teksti sisu ja suudab koostada lühikesi tarbetekste (lühiteated, tüüpdokumendi täitmine), siis on see piisav keeleoskustase, et vastata küsimusele jaatavalt.“ (Rahvastiku ja eluruumide loendus 2011: <http://www.stat.ee/58931>)

Tabelis 1 on esitatud rahvaloenduse tulemused vähemalt 10-aastaste Narva linna elanike eesti keele oskuse kohta vanuserühmade kaupa. Hallides tulpades on esitatud vastava keeleoskusega inimeste arv igas vanuserühmas. Valgetes tulpades on esitatud, mitu protsenti moodustavad iga vanuserühma liikmed vastava keeleoskusega inimeste tervikust. Tabelist 1 võib näha, et eesti emakeelega inimestest moodustavad suure osa eakamad. Rohkem kui kolmandik eesti emakeelega inimestest Narvas on üle 65 aasta vanad ning üle 50 aasta vanused moodustavad enam kui poole. Alla 20 aasta vanused noored moodustavad eesti emakeelega inimestest kõigest 11,6% ning alla 30 aasta vanused moodustavad 21,7% ehk veidi enam kui viiendiku. Eesti keelt võõrkeelena oskajate seas on märksa rohkem noori. Üle 50 aastaseid on eesti keele võõrkeelena oskajate seas kõigest 22,3%. Ka teismelisi on eesti keele võõrkeelena oskajate seas üsna vähe: alla 20 aastased moodustavad ligikaudu viiendiku. Eesti keele oskusega inimestest enam kui poole moodustavad üle 50 aasta vanused. Ligikaudu veerand eesti keele oskusega inimestest on üle 65 aastased. Alla 30 aastaseid on selles grupis vähem kui teistes gruppides: kõigest 15,2%. Inimestest, kelle eesti keele oskus on teadmata, moodustavad kaks kolmandikku 20–50aastased, alla veerandi üle 50 aastased ning vähem kui kümnendiku alla 20 aastased.

Tabel 1. Narvalaste eesti keele oskus 2011. aasta rahvaloenduse põhjal ja osakaal sama keeleoskusega inimeste tervikust

	..eesti keel on emakeel	%	..oskab eesti keelt võõrkeelena	%	Ei oska eesti keelt	%	Eesti keele oskus teadmata	%
10–14	75	6,1	936	8,1	1566	4,0	22	1,9
15–19	67	5,5	1318	11,5	956	2,5	77	6,6
20–29	124	10,1	3181	27,7	3385	8,7	379	32,6
30–49	312	25,4	3501	30,5	11368	29,2	402	34,5

50–64	227	18,5	1736	15,1	12232	31,4	177	15,2
65 ja vanemad	424	34,5	823	7,2	9486	24,3	107	9,2
Vanuse- rühmad kokku	1229	100	11495	100	38993	100	1164	100

Kokkuvõtlikult võib öelda, et eesti keele emakeelena oskajate seas on kõige enam vanemaealisi – eakate inimeste osakaal on siin suurem kui eesti keelt võõrkeelena oskajate ja eesti keelt mitteoskajate seas. Eesti keelt võõrkeelena oskajate hulgas on rohkem noori kui eesti emakeelega inimeste ja eesti keele oskuseta inimeste seast. Eesti keele oskuseta inimeste grupp on aga üldistatult kõige keskealisem – 60,6% eesti keele oskuseta narvalastest on 30–64aastased. Eesti keele oskuseta narvalastest moodustavad noored väiksema osa kui eesti emakeelega ja eesti keelt võõrkeelena oskavate seast.

Vanusegrupilise jaotuse juures on aga oluline vaadata ka seda, kui palju on Narvas iga vanusegrupi esindajaid kokku. Tabel 2 esitab hallidel ridadel samuti 10-aastaste ja vanemate narvalaste jaotuse eesti keele oskuse põhjal, kuid kui tabelis 1 oli välja toodud, kui mitu protsenti moodustavad iga vanusegrupi liikmed sama keeleoskusega inimeste tervikust, siis tabeli 2 valgetel ridadel on esitatud, kui mitu protsenti moodustavad eri keeleoskustega inimesed vanusegrupi tervikust. Tabeli 2 puhul on kõige huvitavam, kuidas erineb eesti keele oskuseta ja eesti keelt võõrkeelena kõnelevate narvalaste osakaal vanusegruppides. Kõigist Narva 10–14aastastest 60,3% ei oska eesti keelt ning 36% oskab seda võõrkeelena. 15–19aastaste seas on aga eesti keele võõrkeelena oskajaid enam kui pooled, 54,5%. Eesti keele oskuseta inimesi on Narva 15–19aastaste seas 39%. See on hea näitaja, millest võib järeldada, et noorte narvalaste huvi eesti keele vastu on üsna suur. Võib arvata, et 10–14aastased ei ole veel jõudnud nii palju eesti keelt õppida kui 15–19aastased, kuna vene õppekeelega koolides minnaks eestikeelsele aineõppele suures mahus üle alles gümnaasiumis.

Tabel 2. Narvalaste eesti keele oskus 2011. aasta rahvaloenduse põhjal ja osakaal kõigist vanusegrupi liikmetest

	..eesti keel on emakeel	..oskab eesti keelt võõrkeelena	Ei oska eesti keelt	Eesti keele oskus teadmata	Vanuserühma liikmeid kokku
10–14	75	936	1566	22	2599
	2,9%	36,0%	60,3%	0,8%	100%
15–19	67	1318	956	77	2418
	2,8%	54,5%	39,5%	3,2%	100%

20–29	124	3181	3385	379	7069
	1,8%	45,0%	47,9%	5,4%	100
30–49	312	3501	11368	402	15583
	2,0%	22,5%	73,0%	2,6%	100
50–64	227	1736	12232	177	14372
	1,6%	12,1%	85,1%	1,2%	100%
65 ja vanemad	424	823	9486	107	10840
	3,9%	7,6%	87,5%	1,0%	100%

20–29aastaste seas on eesti keelt võõrkeelena oskajaid ja eesti keele oskuseta narvalasi ligikaudu sama palju, vastavalt 45% ja 47,9%. Vanematest vanuserühmadest moodustavad eesti keelt võõrkeelena oskajad juba märkimisväärselt väiksema osa. 30–49aastaste seas on eesti keelt võõrkeelena oskajaid 22,5% ja mitteoskajaid 73%. 50–64aastastest moodustavad eesti keele kui võõrkeele oskajad kõigest 12,1% ning üle 65 aastaste seas vaid 7,6%. Eesti keele oskuseta inimesed moodustavad nendest vanuserühmadest ligikaudu sama suure osa, vastavalt 85,1% ja 87,5%.

Eesti keelt emakeelena kõnelejate osakaal eri vanuserühmades ei anna märkimisväärset infot, see on igas vanuserühmas ligikaudu paar protsenti. Välja võib tuua üle 65 aastaste vanuserühma, mille seas on eesti emakeelega narvalaste osakaal veidi suurem, st 3,9%. Ka alla 20 aastaste vanusegruppides on eesti emakeelega inimeste osakaal pisut suurem - 2,9%, kuid see erinevus on siiski väga väike.

Rahvastiku ja eluruumide loenduse tulemustest Narva linna elanike eesti keele oskuse kohta võib välja tuua kaks olulisimat aspekti. Esiteks, eesti emakeelega inimeste seas on suurem osakaal vanemaid inimesi kui muu emakeelega inimeste seas, ning teiseks, suur osa noortest muu emakeelega inimestest oskab eesti keelt võõrkeelena. Kahjuks tähendab see siiski, et ligikaudu pooled alla 30 aastastest muu emakeelega narvalastest ei oska eesti keelt.

1.3.3. Institutsioonid

Keele kestlikkuse hindamisel on muu hulgas oluline keele institutsionaalne toetus (Edwards 2010: 100–101). See tähendab keele ametlikku staatust ja kasutamist dokumentides, asjaajamises, meedias, hariduses ja teaduses ning keele toetuseks loodud organisatsioonide olemasolu.

Dokumentatsiooni ja asjaajamise keelt reguleerib Eesti Vabariigi keeleseadus (RT I, 18.03.2011, 1. <https://www.riigiteataja.ee/akt/118032011001?leiaKehtiv>), ptk 3, mille § 10 ütleb, et „riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse asjaajamine toimub eesti keeles“. Lisaks ütleb § 9, et „omavalitsusüksuses, kus vähemalt pooled püsielanikud on vähemusrahvusest, on igaühel õigus pöörduda selle omavalitsusüksuse territooriumil tegutseva riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse poole ning saada nendelt ja nende teenistujalt ja töötajalt eesti keeles antavate vastuste kõrval ka vastuseid selle vähemusrahvuse keeles“. See tähendab, et seaduse järgi peavad Narva riigiametnikud olema kakskeelsed. § 14 ütleb, et „Eestis registreeritud asutus, äriühing, mittetulundusühing, sihtasutus ja füüsilisest isikust ettevõtja esitavad seadustega ettenähtud aruanded eesti keeles“, mis tähendab, et ka Narva venekeelsed asutused, nt koolid, peavad esitama aruandlust eesti keeles.

Narvas tegutseb üks eestikeelne lasteaed: Narva Lasteaed Punamütsike. Eestikeelseid üldhariduskoole on samuti üks, Narva Eesti Gümnaasium (www.narva.ee). Narvas asub ka Tartu Ülikooli Narva Kolledž, mis pakub nii eesti- kui venekeelseid õppekavasid: vene õppekeelega on bakalaureuseõppekavad ning kaks magistriõppekava, eesti õppekeelega on kaks rakenduskõrghariduse ning üks magistriõppekava. Eesti keeles on muu hulgas võimalik õppida koolieelse lasteasutuse õpetajaks, vene keeles aga klassiõpetajaks ja humanitaarainete õpetajaks põhikoolis.

Narvas tegutseb ka 141 aastat vana Narva Eesti Selts. See asutati 1874. aastal, eeskujuks Tartus loodud selts Vanemuine. Aastatel 1945–1988, okupatsiooni olukorras, oli seltsi tegevus seiskunud. 1988. aastal taasalustati tegevus. Seltsi eesmärgiks sai Narva linna endise maine taastamine, eesti kultuuri ja hariduse järjepidevuse hoidmine, eesti keele propageerimine ja au sees hoidmine igapäevases elus. Kuni 1996. aastani kandideeris Narva Eesti Selts ka oma nimekirjaga Narva linnavolikogu valimistel ning ühel korral oli volikogu 31 liikme seas koguni 6 eestlast. Praegusel ajal toimub linnavolikogu töö peamiselt vene keeles. (Liimets 2004: 50–52)

1.4. Ainestiku kogumine: ankeetküsitlus ja intervjuud

Magistritöö jaoks on 2015. aasta talvel ja kevadel korraldatud ankeetküsitlus, mille täitis 112 põlist Narva eestlast. 112 ankeedist 33 on oma lõpetamata jäänud magistritöö jaoks

2013. aastal kogunud Pavel Naidjonov, kes on ka ankeedi koostaja. Käesoleva töö autoril on materjalide kasutamiseks Pavel Naidjonovi luba. Keelejuhtide leidmisel on kasutatud mittetõenäosuslikku valimit ehk nn lumepallimeetodit. Esimesed informandid on leitud Narva Eesti Gümnaasiumi, TÕ Narva Kolledži, lasteaia Punamütsike, Facebooki ja isiklike tuttavate kaudu ning igal keelejuhil on palutud ankeeti teistele põlistele Narva eestlastele edastada. Ankeetküsitluste tulemustele toetudes on 2015. aasta kevadel tehtud intervjuud kaheksa Narva eestlasega. Intervjuude tegemisel on toetutud Kristiina Praakli artikli (2009) ning Milroy ja Gordoni õpiku (2003: 57–60) alustele. Nelja inimesega toimusid individuaalintervjuud ning neljaga grüpiintervjuu. Intervjuude kestus on 30–75 minutit. Intervjuude eesmärk on eelkõige toetada ankeetküsitluste tulemuste analüüsi: uurija saab raskestianalüüsitavate andmete kohta informantidelt suuliselt täpsustusi küsida ning informandid saavad anda teema kohta isikliku vaatepunkti. Kuna intervjuud toetavad ankeetküsitluse tulemuste analüüsi, kuid ei ole päris iseseisvad üldistatavad uurimismaterjalid, ei pea nende arv olema kuigi suur.

1.5. Keelejuhid

Ankeetküsitluse informandid on põlised Narva eestlased ehk inimesed, kes on elanud Narvas terve elu või vähemalt suurema osa elust. Ankeetküsitluse informantide keskmine vanus on 33,2 aastat. Analüüsi huvides on informandid jaotatud viieks vanuserühmaks: alla 18 aasta (18 informanti), 18–29 (27 informanti), 30–49 (48 informanti), 50–64 (14 informanti) ning 65+ aastat (5 informanti). Mehi on vastajate seas 33, naisi 79. Valim ei ole vanuseliselt ega sooliselt esinduslik, kuid võib arvata, et see ei mõjuta uuringu tulemusi negatiivselt, kuna ei ole alust arvata, et esineks märkimisväärsed süstemaatilisi erinevusi vanusegruppide või sugude lõikes. Intervjuudel osalenute keskmine vanus on 45 aastat. Vanusegruppi 18–29 kuulus üks intervjuueeritav (vanus 20 a), vanusegruppi 30–49 neli intervjuueeritavat (vanused 36, 45, 40, 36), vanusegruppi 50–64 kaks intervjuueeritavat (vanused 60 ja 61) ning vanusegruppi 65+ üks intervjuueeritav (vanus 65). Kõik intervjuueeritavad osalesid ka ankeetküsitlusel.

Ankeetküsitluse täitis 112 keelejuhti, kelle keskmine vanus on 33,2 aastat. Vastajad on jaotatud viieks vanuserühmaks: alla 18 aasta (18 informanti), 18–29 (27 informanti), 30–49 (48 informanti), 50–64 (14 informanti) ning 65+ aastat (5 informanti). Mehi on vastajate seas 33, naisi 79.

Vastajatest 96 on märkinud enda rahvuseks eestlane, 16 eestlane ja venelane. Kuna Narvas on palju segaperekondi ning rahvused on rohkem segunenud kui enamikes teistest Eesti piirkondades, on ootuspärane, et osad end Narva põliseestlasteks pidavatest inimestest on kaerahvuselised. Emakeeleks on 86 vastajat märkinud eesti, 21 eesti ja vene ning 5 ainult vene keele. Vene emakeelega vastajatest neli on kaerahvuselised, üks nimetab end ainult eestlaseks. Kahe emakeelega vastajatest 10 on märkinud, et neil on ka kaks rahvust, 11 nimetavad end aga rahvuselt eestlaseks. Kaks vastajat on kahe rahvusega, kuid ainult eesti emakeelega. Selline ebaühtlane rahvuste ja emakeelte märkimine näitab nii seda, et Narva eestlaste jaoks ei ole rahvus ja keel selges korrelatsioonis, kui ka seda, et paljud narvalased pärinevad segaperekonnast. On võimalik, et inimene peab end eestlaseks, kuid tema emakeel on vene keel, või et inimene, kes peab end nii eestlaseks kui venelaseks, räägib emakeelena vaid eesti keelt. See muudab rahvusküsimuse mitmekesisemaks ja keerulisemaks, kui see on ükskeelsetes piirkondades.

Oma sünnikohaks on 67 vastajat märkinud Narva, 15 on sündinud teistes Ida-Virumaa asulates, 7 Lääne-Virumaal, 6 Jõgeva- ja Tartumaal, 2 Tallinnas, 3 Viljandis, 2 Valga- ja Põlvamaa asulates, 3 Järva- ja Raplamaal, 5 on märkinud ainult Eesti. Venemaal on sündinud 2 vastajat. Vastajate vanematest on 28 isa ja 37 ema sündinud Narvas, 13 isa ja 16 ema on pärit teistest Ida-Viru asulatest, 8 isa ja 11 ema Lääne-Virumaalt, 10 isa ja 4 ema Võru- ja Valgamaalt, 4 isa ja 3 ema Tartumaalt, 7 isa ja 7 ema Järva-, Viljandi- ja Põltsamaalt, 8 isa ja 6 ema Harju- ja Raplamaalt, 6 isa ja 3 ema Pärnu-, Lääne-, Saare- ja Hiiumaalt. Venemaal on sündinud 18 isa ja 15 ema, lisaks on 1 ema Ukrainast ja 2 Lätist.

19 keelejuhil on põhiharidus, 23 keelejuhil keskharidus, 20 keskeri- või kutseharidus, 16 rakendus- või kutsekõrgharidus ning 34 kõrgharidus või teaduskraad. 32 informanti on õpilased või üliõpilased, 55 on märkinud, et töötab avalikus sektoris, 7 erasektoris, 6 on ettevõtjad, 6 pensionärid, 1 vastaja töötab kolmandas sektoris ning 5 vastajat on kas töötud või kodused. Perekonnaseisu poolest on 38 vastajat vallalised, 42 abielus, 22 suhtes või vabaabielus ning 9 lahutatud või lesed. Informantide keskmine leibkonna suurus on 3,1 inimest – 16 vastajat elavad üksi, 24 kaaslasega, 20 kolmekesi, 36 neljakesi ning 13 kuuluvad 5- või 6-liikmelisse peresse.

1.6. Töö ülesehitus

Magistritöö esimene peatükk on sissejuhatus, milles antakse ülevaade töö eesmärkidest; meetoditest; Narva keeletaustast, elanike eesti keele oskusest ja institutsioonidest; materjali kogumisest ning keelejuhtidest. Teises peatükis tutvustatakse töö teoreetilisi aluseid ja vajalikke mõisteid ning varasemaid keele kestlikkuse uuringuid Eesti keeleteaduses. Magistritöö kolmandas kuni viiendas peatükis tutvustatakse empiirilise uurimuse tulemusi. Kolmandas peatükis esitatakse küsitluse tulemused Narva eestlaskonna keeleoskuse kohta. Neljandas peatükis esitatakse tulemused Narva eestlaste keelevalikute kohta argisuhtlusesituatsioonides ning meedia kasutamisel. Viiendas peatükis esitatakse tulemused keelehoiakute kohta ning ankeetküsitluse sõnalise osa ja intervjuuainestiku analüüsi tulemused. Kuuendas peatükis tehakse järeldused Narva eesti keele kestlikkuse kohta, lähtudes neljast kategooriast: 1) rahvastik, 2) keeleoskus, 3) igapäevane keelekasutus, keelekasutusvõimalused ja institutsioonid ning 4) keelehoiakud ja keele põlvkondlik ülekanne. Kuues peatükk sisaldab ka poliitikasoovitusi eesti keele elujõulisuse suurendamiseks Narvas.

2. Keele kestlikkus ja keelehoiakud

2.1. Põhimõisted

Keele kestlikkust ehk elujõulisust võib defineerida kui keelekogukonna võimet käituda eristuva kollektiivse üksusena (Ehala 2012: 109) ning tagada keele säilimine läbi põlvkondade. Keele kestlikkust mõjutavad kõnelejate rühma suurus ja osakaal elanikkonnas (Ehala 2012: 109), keele põlvkondlik ülekanne (Fishman 1997) ja hoiakud keele suhtes.

Keelte kestlikkus pakub tänapäeval huvi paljudele uurijatele, kuid ühtset terminoloogiat ei ole päriselt välja kujunenud. *Kestlikkuse* mõistega paralleelselt kasutatakse eesti keeles termineid *elujõulisus* ja *jätkusuutlikkus* (Ehala jt 2014). Neil kolmel sõnal ei tehta üldiselt sisulist vahet, kuna selleks pole olnud praktilist vajadust. Eristuv mõiste on siiski *etnolingvistiline elujõulisus*, mida käistletakse ühe keele kestlikkuse ehk säilimise mõjutegurina koos kõnelejaskonna suuruse ja hajutatusega (Ehala 2012: 109). Magistritöö uurimuse tegemisel on sünonüümidenä kasutatud sõnu *elujõulisus* ja *kestlikkus*. Materjali põhjal selgub aga, et Narva eesti keele kestlikkust ja elujõulisust võiks terminitega eristada. Kui kestlikkus tähendab keelekogukonna võimet säilitada oma olemasolu eristuva identiteedi ja keelega kollektiivina, siis elujõulisust võiks defineerida kogukonna võimena mitte ainult säilitada oma olemasolu, vaid ka kasvada ja laiendada oma keele kasutusvälja.

2.2. Teoreetilised lähtekohad

Lisaks terminoloogiale on mitmekesine ka keele kestlikkuse teooria. Selle taga on muu hulgas asjaolu, et samasugust teooriat ei ole võimalik kõigile keeltele ja kogukondadele laiendada. Enamik keele kestlikkuse alaseid uurimusi tegelevad väga ohustatud keeltega, millel on väike kasutajaskond ning mis on riigis või piirkonnas vähemuskeeles, nt vepsa ja kveeni keele kestlikkuse uurimused projekti ELDIA raames (Räisänen 2012; Puura 2012) ning Kanada põlisrahvaste etnolingvistilise vitaalsuse uuringud (Sachdev 1995). Kestlikkuse uurimine võib aga olla oluline ka oluliselt suuremate keelte ning isegi riigikeelte puhul (Ehala 2010). Olulisimateks lähenemisteks keele kestlikkuse uurimisel on olnud keeleökoloogia, ökolingvistika ja etnolingvistilise vitaalsuse teooria, millest Martin Ehala on edasi arendanud etnolingvistilise jätkusuutlikkuse teooria (2009).

Ökolingvistikal on kaks põhilähenemist: esiteks, inimese kommunikatsioonisüsteemide ökoloogilise olemuse uurimine ehk arusaam, et keel ei ole eraldiseisev nähtus, vaid osa laiemast ökosüsteemist, eelkõige looduskeskkonnast, ning teiseks, keskkonnadiskursuse uurimine ehk kuidas inimesed räägivad looduskeskkonnast (Fill 2006: 43–45). Ökolingvistikas on kesksel kohal keeleline mitmekesisus ja vastastikused seosed keele ja keskkonna vahel (Mühlhäusler 2011: 198).

Keeleökoloogia põhialused pani paika Einar Haugenilt 1972. aasta artiklis „The Ecology of Language“. Keeleökoloogia mõistet olid varem kasutanud Charles Voegelin, Florence Voegelin ja Noel Schultz 1967. aastal Arizona osariigi keelesituatsiooni kirjeldusel artiklis „The Language Situation in Arizona as Part of the Southwest Culture Area“, kus nad ühendasid keele piirkonna looduslike oludega (Ehala jt 2014: 491). Haugen defineerib keeleökoloogiat kui ükskõik millise keele ja teda ümbritseva keskkonna vastastikuse mõju uurimist, kusjuures keskkonna all peab ta silmas ühiskonda, milles seda keelt kasutatakse, mitte maailma, mille objektidele keel viitab. Viimane on Haugeni arvates mitte keele, vaid leksikoni ja grammatika keskkond. Ta toob ka välja, et 19. sajandi kirjutistes oli levinud bioloogia metafooride kasutamine keele kontekstis, kuid nende asemele on tulnud tööriista ja vahendi metafoorid. (Haugen 1972: 325–326) Pärast Haugeni artiklit ilmus keelekirjeldustesse taas rohkem bioloogia metafoore. Artiklis „The Ecology of Language“ püstitas Haugen kümme küsimust, millele keeleökoloogia tema arvates vatama peaks: 1) kuidas on keelt klassifitseeritud võrreldes teiste keeltega? 2) kes seda kasutavad? 3) millised on selle kasutusväljad? 4) milliseid teisi keeli selle keele kõnelejad veel kasutavad? 5) millised on selle keele dialektid? 6) millised on selle keele traditsioonid kirjakeelena? 7) kui standardiseeritud see keel on? 8) milline on selle keele institutsiooniline toetus? 9) millised on selle kõnelejate hoiakud keele suhtes? 10) millisesse positsiooni asetavad kõik need faktorid keele teiste keeltega võrreldes? (Haugen 1972). Haugeni küsimustele on toetunud ka hilisemad uurijad, nt John Edwards (2010: 86–88).

Keeleökoloogia teooriat on edasi arendanud Joshua Fishman raamatus „Reversing Language Shift“ (1997, esimene trükk 1991), kus ta keskendub eelkõige keelevahetuse temaatikale. Keelevahetuse peamiseks ja levinuimaks mehhanismiks on põlvkondadevahelise keeleülekanne katkemine (1997: 39–46). Sellega tõi Fishman keele põlvkondliku ülekanne küsimuse keele säilitamise ja selle elujõulisuse uurimise

keskmesse. Fishman kirjeldas, et keelevahetuse toob kaasa füüsiline, demograafiline, sotsiaalne või kultuuriline nihe, muutus. Füüsilised põhjused keelevahetuseks võivad olla looduslikud, nt näljahäda, looduskatastroofid, saagi hävimine jm, või inimtekkelised, nt sõda, genotsiid, küüditamine või looduskeskkonna hävitamine. Peamine demograafiline põhjus keelevahetuseks on rahvastiku vabatahtlik või sunnitud ränne. Sotsiaalne nihe, mis on ilmselt levinuim keelevahetuse põhjus, tuleneb eelkõige võimu ebavõrdsusest ehk sellest, kui üks kogukond on vähem haritud, majanduslikult madalamal järjel ja poliitiliselt nõrgemalt esindatud kui ümbritsevad kogukonnad. (Fishman 1997: 55–62) Sotsiaalse nihke tõttu on keelevahetus toimunud paljudel koloniseeritud väikerahvastel ja muudel vähemuskogukondadel, nt hakka keele kõnelejal Hong Kongis (Mong 2014). Kultuuriline nihe toimub eelkõige tugevasti represseeritud rahvastel ning on enamasti represseeriva võimu teadliku tegevuse tagajärg. (Fishman 1997: 55–62)

Keeleökoloogias ja ökolingvistikas tegeletakse muu hulgas ka küsimusega, kas keelte kadumine on üldse probleem. Peter Mühlhäuser (1995: 269–270) toob välja teiste uurijate arvamusi, kes leiavad, et keelte hääbumises pole midagi negatiivset. Nt James Matisoff (1991: 221–222) leiab, et Kagu-Aasia keelte väljasuremine pole halb, kuna pidevalt avastatakse uusi keeli või uusi suhtlusviise. Ta usub, et keeleuuenemise jõud on pikas perspektiivis sama tugevad kui keele hääbumise jõud. Peter Ladefoged (1992: 810) aga väidab, et keeleuurija ei saa öelda, mis on kogukonnale parim ning kas nende keele väljasuremine on katastroof või mitte. Ta leiab, et keeleuurijad väidavad vahel oma isikliku huvi tõttu, et keeli tuleb kindlasti säilitada. Peter Mühlhäuseri ja teiste ökolingvistide arvates on aga oluline mõista just keelelise mitmekesisuse väärtust.

Keeleökoloogia kõrval arendati 1970. aastatel välja etnolingvistilise vitaalsuse teooria (Giles jt 1977), mis on veelgi laiem ja süstemaatilisem, kuna võtab arvesse ka arusaama, et keelekogukonnal on võimalik ise oma keele säilitamisele ja põlvkondlikule ülekandele kaasa aidata. Sellega erineb etnolingvistilise vitaalsuse teooria keeleökoloogiast, kuna viimane käsitleb keelt pigem nagu elusorganismi, mis peab kohanema oludega, et mitte välja surra. Etnolingvistilise vitaalsuse teoorias on oluline keelekogukonna võime tahtlikult oma arengut ja seega jätkusuutlikkust mõjutada. Selle teooria järgi on etnolingvistiline vitaalsus kogukonna võime „käituda eristuva ja aktiivse kollektiivse üksusena gruppidevahelistes suhetes“. Madala vitaalsuse korral on oht, et rühm lakkab kollektiivina eksisteerimast ja selle liikmed sulanduvad teistesse kogukondadesse. (Ehala jt 2014: 492–

493) Etnolingvistilist vitaalsust hinnatakse vähemuskeelte ja väikeste kogukondade puhul tänapäeval nt järgmiste tegurite kaudu: kogukonna positsioon linna-maa skaalal, keele kasutusväljad, koodivahetuse sagedus ja laad, rahvastik ja grupidünaamika, indiviidide positsioon nende endi sotsiaälvõrgustikes, terve kogukonna ning kogukonnasisesed sotsiaalsed väljavaated, keele prestiiž ning majanduslik stabiilsus ja tase. (Landweer 2000)

Martina Ehala (2006, 2012) välja arendatud etnolingvistilisuse jätkusuutlikkuse teooria järgi kuuluvad kollektiivi jätkusuutlikkust mõjutavad tegurid kolme rühma: väliskeskkonna tegurid, sisekeskkonna tegurid ning etnolingvistiline vitaalsus. Teooria kohaselt võib keelekogukonnale kõige ohtlikum olla väliskeskkonna muutumine. Muutustega toimetulemiseks peaks kollektiiv arendama oma sisekeskkonda. Võime oma sisekeskkonda arendada tuleneb aga peamiselt rühma vitaalsusest, mis on seetõttu ka teooria keskne osa. Lisaks makrosotsiolingvistilistele teooriatele, mille keskmes on keelekogukonnad, on arendatud ka indiviidist lähtuvaid teooriaid. Näiteks on Martin Ehala loonud subjektiivse vitaalsuse mudeli (2010), mille keskmes on indiviidi keelehoiakud ja -valikud. Kui individ hakkab vähem tähtsustama oma emakeele kasutamist, võib järgneda keelevahetus.

Nii keele, kõneleja kui keskkonna teguritega arvestab John Edwardsi 1992. aastal loodud mudel, mida ta ise hiljem täiustanud on (2006 ja 2010). Mudel lähtub kolmest laast kategooriast, mille kaudu keele kestlikkust analüüsida: kõneleja, keel ja keskkond. Lisaks täiustab Edwards mudelit 11 valdkonnaga: rahvastik, sotsioloogia, lingvistika, psühholoogia, ajalugu, poliitika/seadused, geograafia, haridus, religioon, majandus ja meedia. Iga valdkonna puhul on püütud analüüsida, kuidas see mõjutab keelevahetust kõneleja, keele ja keskkonna tasandil. Selleks on välja toodud 33 küsimust, iga kategooria ja valdkonna ühendi kohta. Nt rahvastiku valdkonna esitatakse kolm küsimust: milline on kõnelejate arv ja asustustihedus, milline on keele geograafiline leviala ning kuidas paigutub keelekeskkond linna-maa skaalal. Meedia puhul küsitakse aga, kuidas on kogukond meedias representeeritud, kuidas on keel meedias representeeritud ning kuidas on kogukond laiemale üldsusele tuntud. Edwardsi mudel on koondatud tabelisse 3. Kolm nimetatud kategooriat ning üksteist valdkonda ei ole muidugi üksteisest selgelt eristatavad ning need ei pruugi ka olla piisavad, et iga keele olukorda analüüsida. (Edwards 1992: 48–50; 2010: 100–101)

Tabel 3. Edwardsi mudel: kategooriad, valdkonnad ja küsimused

	Kõneleja	Keel	Keskkond
rahvastik	Kõnelejate arv ja osakaal piirkonna rahvastikust	Keele geograafiline ulatus	Maa- või linnaühiskond
geograafia	Geograafiline jaotus	Geograafiline jaotus	Geograafiline jaotus
majandus	Kõnelejate kogukonna majanduslik seis	Keele ja majandusliku seisu seotus	Piirkonna majanduslik seis
sotsioloogia	Kõnelejate sotsio-majanduslik staatus	Keele ülekande tüüp ja ulatus	Keele elustamise katsed
lingvistika	Kõnelejate keeleoskus	Keele standardiseerituse aste	Sisse- ja väljarände laad
psühholoogia	Kõnelejate keelehoiakud	Keele ja identiteedi suhte aspektid	Enamusgrupi hoiakud vähemusgrupi suhtes
ajalugu	Kogukonna ajalugu ja taust	Keele ajalugu	Piirkonna ajalugu
poliitika/seadused	Kõnelejate õigused ja tunnustus	Keele ametlik tunnustus	Piirkonna eristaatuse aste
haridus	Kõnelejate seotus haridusega	Kooli toetus keelele	Hariduse tase piirkonnas
religioon	Kõnelejate religioon	Keele ja religiooni seotus	Religiooni olulisus piirkonnas
meedia	Kogukonna kajastamine meedias	Keele kajastamine meedias	Piirkonna üldine tuntus

Keelehoiakud on üks magistritöö olulisemaid lähtekohti ning aluseid kestlikkuse hindamiseks. Keelehoiakuid (*language attitudes*) on defineeritud mitmeti, rõhutades hoiakute erinevaid osi. Gordon Allport on hoiakuid defineerinud kui õpitud kalduvust mõelda, tunda ja käituda teatud inimese või objekti suhtes mingil kindlal viisil (Allport 1954). See definitsioon rõhutab, et hoiakud ei tähenda ainult tunnet, vaid laienevad ka mõtlemisele ja käitumisele (Garrett 2010: 19). Peter Garret võtab raamatus „Attitudes to Language“ hoiakute uurimise lähtekohaks Irving Sarnoffi lihtsa definitsiooni „kalduvus reageerida mingi objektide klassi suhtes soosivalt või mittesooisvalt“ (2010: 20). Ta toob välja, et hoiakud on alati õpitud – perekonnast, kogukonnast, ühiskonnast (2010: 22–23). Hoiakute oluline omadus on ka nende püsivus ja indiviidile omasus. Eri uurijad on hoiakute püsivust erinevalt kirjeldanud. Nt Sears ja Henry (2003: 260) leiavad oma uurimuses sümbolilise rassismi kohta, et hoiakud võivad sügavuse ja indiviidiga seotuse poolest erineda: mõned on sügavalt juurdunud, teised pealiskaudsed ja muutuvad. Keelehoiakud on enamasti üsna püsivad, kuna on omandatud varases eas, nagu keel isegi (Garret 2010: 30).

Gordon Allport on rõhutanud, et hoiakuid ei saa kunagi uurida otse, vaid ainult indiviidi käitumise kaudu. Magistritöös on keelehoiakud olulised just sellest vaatepunktist, et need suunavad indiviidi keelelist käitumist. Seega on lähenemine keelehoiakuid uurivate töödega võrreldes vastupidine: kui hoiakute uurimused püüavad leida viise, kuidas indiviidi käitumise kaudu keelehoiakuid analüüsida, siis käesolevas uurimuses küsitakse keelejuhtidelt otse nende hoiakute kohta ning võrreldakse vastuseid nende hinnangutega oma keelelisele käitumisele.

2.3. Varasemad uuringud eesti keeleteaduses

Eesti keele kestlikkuse teemaga on tegelenud uurimisprojektide EKKAM ja ELDIA meeskonnad. ELDIA (European Language Diversity for All) on interdistsiplinaarne projekt, mis kestis kolm aastat (2010–2013) ja „tegeleb vähemus- ja vahendajakeeltega ning keelte säilitamisega“ ning mitmekeelsuse ümbermõtestamise ja arendamisega individuaalsel ja ühiskondlikul tasandil. (Praakli jt 2010: <http://www.eldia-project.org>) Projekti on kaasatud eri suuruse ja ohustatuse tasemega soome-ugri keeled, mis esindavad erinevaid kontaktsituatsioone ja kõnelejate mitmekeelsust, majanduslikke ja poliitilisi olusid: vepsa ja karjala keel Venemaal, ungari keel Austrias ja Sloveenias, meä ja rootsisoomi keel Rootsis, kveeni ja põhjasaami keel Norras, võru ja setu keel Eestis (Koreinik 2015a; 2015b) ning eesti keel Soomes ja Saksamaal (Praakli 2015a; 2015b). ELDIA üheks eesmärgiks on ka keele kestlikkuse teooria arendamine suuremate ja mitte tugevalt ohustatud keelte uurimiseks. (Koreinik, Praakli 2013: 132–134) Projekti meeskonda kuulusid Helle Metslang, Kadri Koreinik, Kristiina Praakli ja Karl Pajusalu.

EKKAM (Eesti keele kestlikkus avatud maailmas) on interdistsiplinaarne uurimisprojekt, mis analüüsib eesti keele elujõulisust maailmas ning juhtumiuuringule toetudes arendab keeleökoloogia teooriat. Selle lähtekohaks on keelekeskkonnad ja eesti keele elujõulisus neis keskkondades: millised on Eesti keelekeskkonnad, kuidas mõjutavad keelekeskkonnad inimeste keelehoiakuid, keelevalikuid ning põlvkondlikku ülekannet ja milline on keele kestlikkust mõjutavate tegutite vastasmõju. Projekt kestab aastast 2014 aastani 2019 ning selle tulemuseks on eesti keele kestlikkuse põhjalik analüüs ja soovituselised kestlikkuse parandamiseks. (EKKAM – projekti tutvustus: <http://ekkam.ut.ee/et/>) Projekti töörühma kuulivad Martin Ehala, Anastassia Zabrodskaja, Kadri Koreinik, Birute Klaas-Lang ning Kristiina Praakli.

Eesti keelekeskkonna kirjeldamiseks on projekti lähtekohaks valitud Edwardsi mudel, mida on täiustatud ja järjepidevamaks muudetud. Kategooriatena esitatakse EKKAMi mudelis inimene, keel/grupp ja keskkond. Inimene on selles mudelis eraldi kategooria ning grupp pannakse ühte kategooriasse keelega arusaama põhjal, et kõneleja tasand tähendab „mikrotasandi uuringut, mis keskendub tunnustele, mida saab kirjeldada keelekõnelejat kui uurimisobjekti vaadeldes või küsitledes“. Edwardsi 11 valdkonda on aga koondatud neljaks tegurite grupiks: demograafilised, keelelised, institutsionaalsed ja sotsiaal-psühholoogilised. (Ehala jt 2014: 495–497, vt tabel lk 495)

Magistritöö lähtekohaks on samuti keskkond, kuna uuritakse ju eesti keele kestlikkust ühes linnas. Seetõttu on magistritööl palju kokkupuutepunkte EKKAMi uurimisprojektiga ning John Edwardsi mudeliga. Kõige olulisem lähtekoht, mida EKKAMi uurimisrühma loodud mudelist üle on võetud, on arusaam, et kõnelejatasandit kirjeldatakse keelekõnelejate kaudu, keelejuhte küsitledes. Erinevalt väljatoodud mudelitest ei kirjeldata magistritöös aga niivõrd põhjalikult keelt/gruppi ja keskkonda, vaid lähenetakse kõnelejatasandi kaudu, s.t. uuritakse informantide hoiakuid ja arvamusi nende muutujate ja nende olulisuse kohta eesti keele elujõulisuse tagamisel Narvas. Keele/grupi ja keskkonna kategooriatest on eraldi analüüsitud kõnelejaskonna suurust ja osakaalu rahvastikus, keele institutsionaalset toetust ning keelepoliitikat. Analüüsist jäävad välja mõned valdkonnad, nt geograafia, religioon, majandus. Edwardsi mudelit (ega EKKAMi kohandatud mudelit) ei saa täielikult üle võtta peamiselt kahel põhjusel: esiteks, uuritakse eesti keele kestlikkust kindlas piirkonnas, seega pole põhjust kirjeldada nt keele ja kõnelejate geograafilist levikut, ning teiseks, tegemist on riigikeelega, mille olukorra uurimisega tegeletakse juba põhjalikult, seetõttu pole vajadust siin välja tuua nt keele ajalugu, standardiseeritust, võimalusi ja esindatust meedias. Kõnelejatasandi tähtsustamisel on lähtutud ka keelehoiakute uurimustest, mis on näidanud, et hoiakud võivad keele elujõulisuse juures isegi olulisemat rolli mängida kui objektiivne reaalsus (Ehala, Niglas 2004; Tammemägi 2011; Ehala, Tammemägi 2012).

3. Narva eestlaskonna keeleoskus

Keeleoskuse uurimine on keele kestlikkuse seisukohalt oluline, kuna annab pildi keelelistest võimalustest, mis kõnelejatel on. Kas nad teevad teatud keelevelikuid sellepärast, et see on ainus keel, mida nad räägivad, või on neil võimalik lähtuda oma hoiakutest või keskkonnast? Keeleoskusel põhineb indiviidide võimalus kuuluda erinevatesse suhtlusvõrgustikesse, tarbida erinevat meediat, liikuda geograafilises ja sotsiaalses ruumis ning olla majanduslikult konkurentsivõimeline (Masso, Vihalemm 2005: 22–44). Need tegurid omakorda mõjutavad nii tema keeleoskust kui hoiakuid. Ka keelevahetus, kui see peaks toimuma, põhineb eelkõige teise keele oskusel, kuigi mõistagi ei saa väita, et mitmekeelsus tooks kaasa keelevahetuse või et see oleks keele kestlikkuse seisukohast negatiivne nähtus.

Selles alapeatükis tutvustatakse ankeetküsitluse vastajate enesehinnanguid eesti, vene, inglise, soome ja saksa keele oskuse kohta. Suuremat tähelepanu pööratakse just nendele viiele keelele seetõttu, et keskmised enesehinnangud nende oskusele on märksa kõrgemad kui teiste keelte puhul. Lisaks võib arvata, et need keeled on eestlaste igapäevaelus kõige olulisemad.

Tulemused rühmitatakse keele osaoskuste (arusaamine, rääkimine, lugemine, kirjutamine), vanusegruppide ja põgusalt ka vastajate emakeele kaupa. Ankeedis esitatud nelja osaoskuse valik toetub Euroopa keeleõppe raamdokumendil (HTM 2007) põhinevale Euroopa ühtse keeleoskussüsteemi enesehindamisskaalale (Euroopa Nõukogu 2004–2013). Sellel skaalal on välja toodud kolm osaoskust: mõistmine, rääkimine ja kirjutamine; mõistmine on omakorda jaotatud kuulamiseks ja lugemiseks ning rääkimine suuliseks suhtluseks ja suuliseks esituseks. Skaala ei ole universaalne, nt on Euroopa keeleõppe raamdokumendis esitatud ka Euroopa Keeletestijate Assotsiatsiooni (ALTE) loodud osaoskustasemete skaala, milles on eristatud kuulamine/rääkimine, lugemine ja kirjutamine (HTM 2007: 272). Magistritöö seisukohalt ei ole oluline teha peeni eristusi nt suulise suhtluse ja esituse vahel. Samas on mõistlik eraldi hinnata kuulamist ja rääkimist, kuna võib eeldada, et teise keele rääkimisoskus on paljudel inimestel nõrgem kui kuulamisoskus. Arusaamine, rääkimine, lugemine ja kirjutamine on hindamiseks valitud, kuna selline eristus tundub olevat intuitiivselt kõige lihtsamini mõistetav ning samas ka piisavalt täpne. Arusaamisoskuse all on mõeldud eelkõige kuuldud kõne mõistmist.

Vastajad hindasid ankeedis oma keeleoskust 5-punktilisel skaalal, tehes iga keele nelja osaoskuse puhul valiku järgmiste hinnangute vahel: „üldse mitte“ (1), „halvasti“ (2), „mõnevõrra“ (3), „hästi“ (4) ja „vabalt“ (5). Tuleb rõhutada, et tegemist on vastajate enesehinnanutega, mis ei pruugi olla vastavuses tegeliku keeleoskusega. Vastaja hinnangut oma keeleoskusele võib mõjutada nt hoiak selle keele suhtes ja üldine enesekindlus.

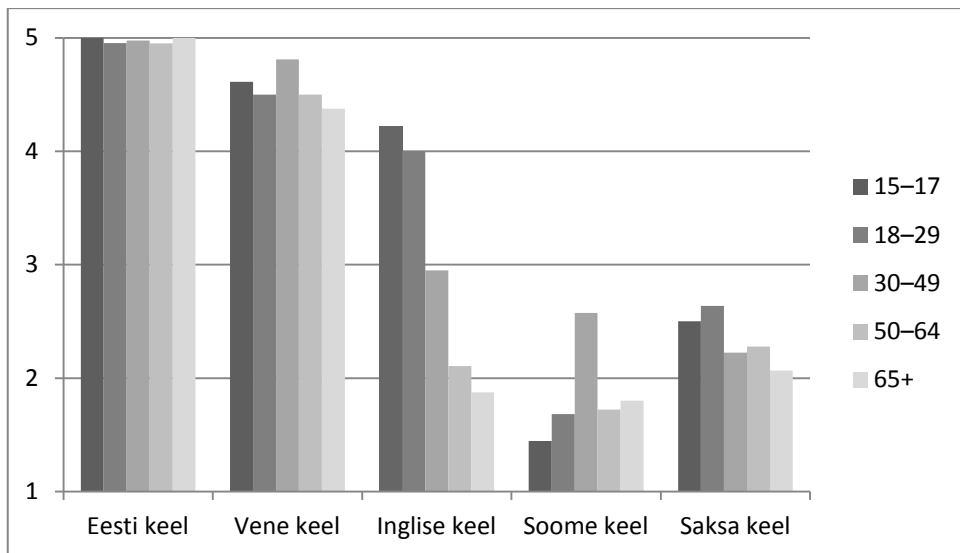
3.1. Keelte osaoskuste keskmised enesehinnangud vanuserühmade kaupa

Joonistel 1–4 on kujutatud informantide keskmisi esehinnanguid vastavalt arusaamis-, rääkimis-, lugemis- ja kirjutamisoskusele. Osaoskuste hinnangute vahel ei ole märkimisväärselt suuri erinevusi, kuid näha on siiski mõningaid tendentse. Ei ole üllatav, et keskmiselt kõige kõrgemad on vastajate hinnangud arusaamisoskuse kohta.

3.1.1. Arusaamisoskus

Hinnangud eesti keele arusaamisoskuse kohta lähenevad kõigi vanusegruppide puhul kõrgeimale tasemele. Vene keelest arusaamise keskmine tase jääb „hea“ ja „vaba“ oskuse vahele. Kõige kõrgemalt hindavad vene keelest arusaamisoskust 30–49aastased, kelle keskmine hinnang on 4,8. Ka üle 65 aastaste keskmine hinnang on 4,4 – kõik vastajad saavad vene keelest aru hästi või vabalt.

Inglise keele oskust on üsna kõrgelt hinnanud nooremad vanusegrupid: 15–17aastaste inglise keele arusaamisoskuse keskmine enesehinnang on 4,2, 18–29aastastel aga 4, mis tähendab „hästi“. Samas 50–64aastaste hinnangute keskmine langeb „halva“ oskuse tasemele ning üle 65 aastastel sellest veelgi madalamale. Inglise keele puhul on erinevused vanusegruppide vahel suuremad kui teiste keelte puhul – arusaamisoskuse hinnangute vahe noorima ja vanima vanuserühma vahel on koguni 2,3 punkti. Üle 65 aastaste seas oli ainult üks vastaja, kes saab inglise keelest aru halvasti, ülejäänud üldse mitte. Ka 50–64aastaste seas on ainult kaks vastajat, kes saavad inglise keelest aru hästi või vabalt, ning üks vastaja mõnevõrra, ülejäänud saavad aru halvasti või üldse mitte.

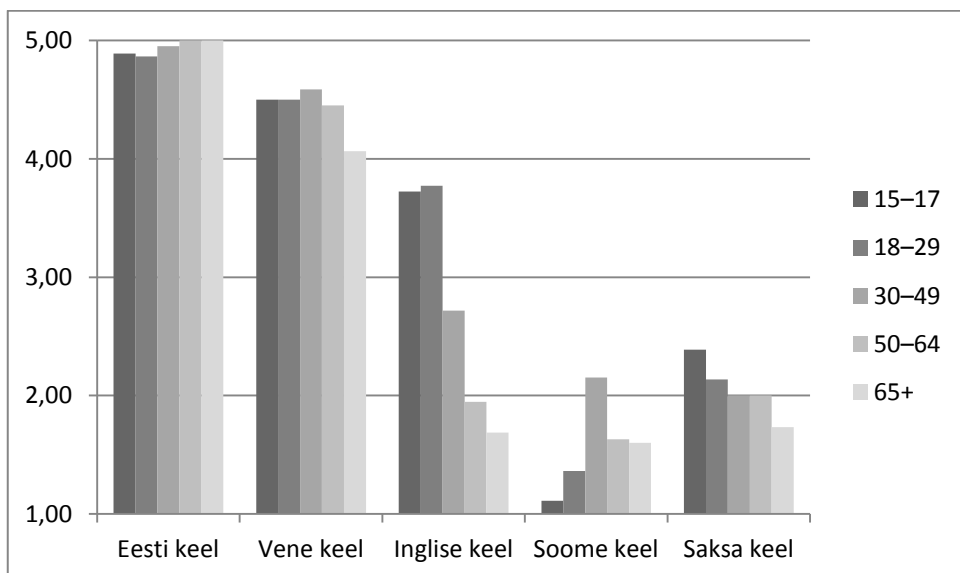

Joonis 1. Arusaamisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa

Saksa keele puhul on iga osaoskuse puhul enesehinnangud kõrgeimad noorimas vanuserühmas ning madalaimad vanimas. Arusaamisoskus saab saksa keele osaoskustest kõigi vanuserühmade lõikes kõrgeima keskmise enesehinnangu ehk 2,3.

3.1.2. Rääkimisoskus

Joonisel 2 on esitatud hinnangud rääkimisoskuse kohta, mis on keskmiselt madalamad kui arusaamisoskuse hinnangud.

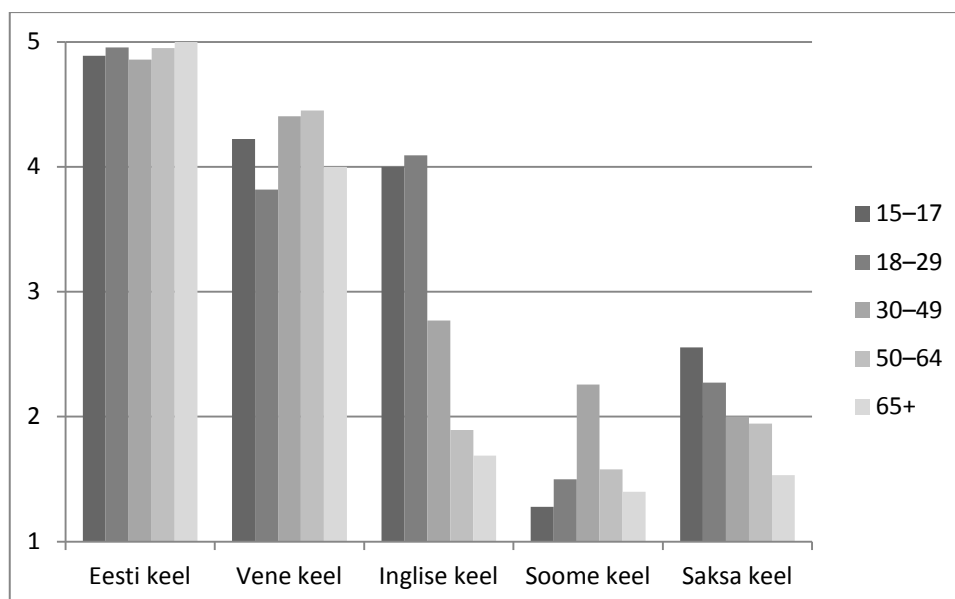
Joonis 2. Rääkimisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa

Silma paistab, et kõik vanusegrupid, v.a. vanemad kui 65-aastased, hindavad inglise keele rääkimisoskust keskmiselt madalamalt kui arusaamisoskust. Noorima vanusegrupi keskmine hinnang on siin 3,7, samas kui arusaamisoskuse puhul oli see 4,2. Võib arvata, et noored saavad kõige enam praktikat just inglise keele kuulamises, vaadates filme, sarju ja videoklippe, kuid rääkimisvõimalusi on neil vähem. Madalamad hinnangud kõigis vanusegruppides on rääkimisoskusele antud ka soome keele puhul.

Arusaamisoskuse kõrgemad hinnangud on ilmselt seletatavad eesti ja soome keele lähisugulusega, mille tõttu on keeled piisavalt sarnased, et ka võõrkeelest veidi aru saada, kuid siiski liiga erinevad, et teist keelt õppimata seda rääkida osata. Saksa keele puhul on rääkimisoskus saanud keskmiselt kõige madalamad väärtused – kõigi vanusegruppide peale on keskmine hinnang 1,94.

3.1.3. Lugemisoskus

Joonisel 3 on kujutatud hinnangud lugemisoskusele. Tähelepanu tõmbab, et hinnangud vene keele lugemisoskusele on madalamad kui rääkimis- ja arusaamisoskuse puhul. Näiteks 18–29aastaste keskmine lugemisoskuse hinnang on 3,7, arusaamis- ja rääkimisoskus puhul on aga keskmiseks enesehinnanguks 4,5. Erinevuse põhjuseks võib olla asjaolu, et eesti keele omast erinev tähestik raskendab lugemisharjumuse kujunemist, samas kui vene keele kuulamisharjumus tekib keelekeskkonnas kiiresti.

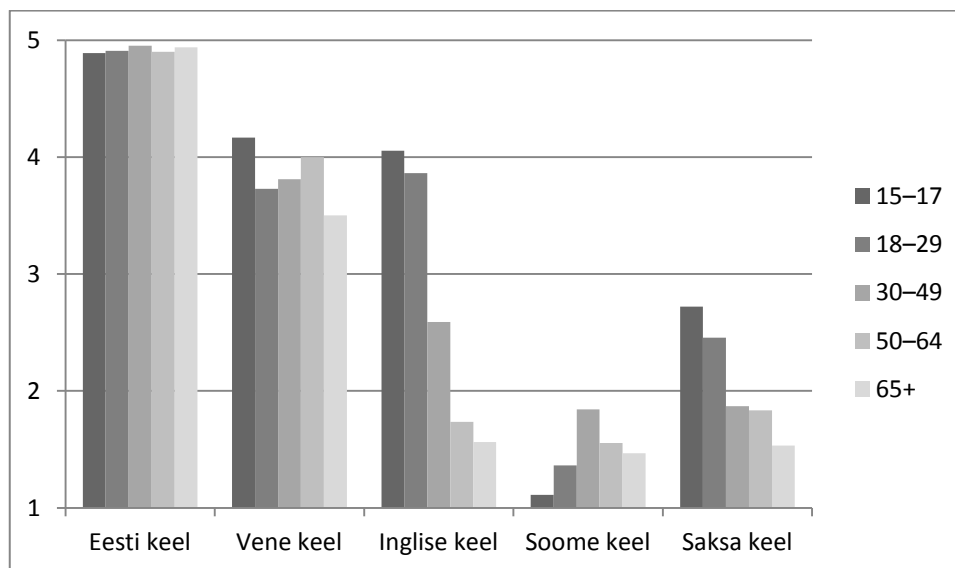

Joonis 3. Lugemisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa

Inglise keele lugemisoskuse hinnangud on kõigis vanuserühmades keskmiselt kõrgemad kui rääkimisoskusel, kuid siiski madalamad kui arusaamisoskusel. Soome keele lugemisoskuse hinnangud on ligikaudu samaväärsed rääkimisoskuse omaga – kõigi vanuserühmade peale vastavalt 1,6 ja 1,5 –, kuid madalamad kui arusaamisoskuse hinnang, mille keskväärts on 1,8.

3.1.4. Kirjutamisoskus

Kirjutamisoskuse hinnangud on kõigi vanusegruppide peale kokku üldiselt osaoskuste seas kõige madalamad. Erandiks on inglise ja saksa keel, mille puhul on kahe noorima vanuserühma keskmised kirjutamisoskuse hinnangud kõrgemad kui rääkimisoskuse hinnangud. 15–17aastaste keskmine hinnang inglise keele rääkimisoskusele on 3,7, kirjutamisoskusele aga 4,1.

Joonis 4. Kirjutamisoskuse enesehinnangute keskmised väärtused vanuserühmade kaupa

Saksa keele puhul on noorimate vastajate rääkimisoskuse hinnang keskmiselt 2,5 ning 18–29aastastel 2,3, kuid kirjutamisoskuse hinnangud on vastavalt 2,8 ja 2,6. Asjaolu, et oma kirjutamisoskust hindavad neis keeltes rääkimisoskusest kõrgemalt just nooremad vastajad, on ilmselt eelkõige seotud kooliharidusega, milles on endiselt levinud komme, et suurem rõhk on kirjalikul keelel ning kõnelemispraktikat napib. Samas on noorimad informandid ka suurimad internetikasutajad ja ingliskeelse meedia jälgijad. Ka vene keele kirjutamisoskuse hinnangud on madalamad kui muude osaoskuste hinnangud. Kõige enam

erineb vene keele osaoskuste tase 30–49aastastel, kelle keskmine arusaamisoskuse hinnang on 4,8, kuid kirjutamisoskuse hinnang kõigest 3,8.

3.2. Keeleoskuse keskmine vanusegrupiti

Kui vaadelda hinnangute erinevusi vanusegrupiti, kõigi osaoskuste lõikes kokku, võib välja tuua mõningaid tendentse. Eesti keele oskuse enesehinnangutes vanusegrupiti erinevusi pole, ka vene keele oskuse enesehinnangutes ei ole näha olulisi süstemaatilisi erinevusi, hinnangute tase on peaaegu ühtlaselt kõrge. Inglise keele oskuse hinnangud aga langevad vanusegrupi suurenedes. Alla 30 aastased vastajad hindavad oma inglise keele oskust keskmiselt heaks, mis tähendab, et väga palju on ka vastajaid, kes räägivad inglise keelt vabalt. Kõige kõrgemaks hindavad oma inglise keele oskust 15–17aastased. Märksa madalam on 30–49aastaste hinnang oma inglise keelele ning üle 50 aastaste hinnang keskmine hinnang on väga madal. See kattub Tõnu Tenderi doktoritöös 2000. a rahvaloenduse andmete põhjal välja toodud tulemusega, et kõige kõrgemalt hindavad oma inglise keele oskust 15–19aastased. Tenderi selgituse järgi võib selle põhjuseks olla nii inglise keele õpe koolides, mis algab enamasti juba algklassides, kui ka noorte kõrge motivatsioon inglise keelt õppida ja kasutada. (Tender 2010: 30–31) Soome keele oskuse keskmised hinnangud on võrdselt madalad kõigis vanusegruppides, v.a. 30–49aastaste seas. Seda tendentsi võib seostada Soomes töötamisega, mis võib olla selles vanusegrupis kõige levinum. Saksa keele oskuse keskmised hinnangud on kõrgemad kui soome keele puhul. Keskmiselt kõige kõrgemalt hindavad oma saksa keele oskust 15–17 ja 18–29aastased, kellest paljud õpivad seda tõenäoliselt praegu koolis või on hiljuti õppinud. Vanimatesse vanusegruppidesse kuuluvad vastajad ei oska enda hinnangul peaaegu üldse saksa keelt, kuigi arusaamisoskuse keskmine hinnang on teistest osaoskustest pisut kõrgem. Siiski jäävad keskmised hinnangud siin tugevalt alla 2, mis tähendab, et suurem osa vanimatesse gruppidesse kuuluvatest vastajaist hindavad oma keeleoskust olematuks.

Inglise, soome ja saksa keele puhul on keskmised keeleoskuse hinnangud mõistagi üsna väheinformatiivsed, kuna need ei ütle, kas kõik vastajad oskavad keelt väga natuke või üksikud hästi. Näiteks soome keele puhul on mingigi arusaamisoskuse märkinud pisut üle poole vastajatest, kusjuures neist omakorda ligi pooled on valinud hinnanguks „halvasti“. Soome keele kirjutamisoskuse olemasolu on märkinud aga vaid kolmandik vastajatest ning neistki ligi pooled on valinud variandi „halvasti“. Lugemis- ja rääkimisoskust on märkinud

veidi enam kui kolmandik vastajatest. Hästi või väga hästi oskavad soome keelt enda hinnangul 6–11 inimest. Saksa keelt oskab enda hinnangul kasvõi natuke enam kui kaks kolmandikku vastajatest – aru saab vähemalt halvasti 76 vastajat ning veidigi kirjutada oskab 66 vastajat. See tähendab, et saksa keele oskusega vastajaid on oluliselt rohkem kui soome keele oskusega, kuid head ja vaba keeleoskuse hinnangut ei esine nende seas rohkem kui soome keele oskajate seas, kuigi hinnangute keskväärtused on kõrgemad.

3.3. Keeleoskuse enesehinnangud emakeele kaupa

Eesti emakeelega vastajate keeleoskuse enesehinnangud ei erine väga olulisel määral kahe (eesti ja vene) emakeelega vastajate enesehinnangutest. Eesti keele oskuses puudub erinevus täielikult – see on igati eelduspärane, kuna kõik vastajad on tundnud, et kvalifitseeruvad põlisteks Narva eestlasteks. Väikesi erinevusi on näha vene, inglise ja soome keele oskuse puhul. Iga osaoskuse juures on näha tendents, et eesti emakeelega narvalaste vene ja inglise keele oskus on pisut väiksem kui kahe emakeelega narvalastel. Samas paistavad eesti emakeelega vastajad silma keskmiselt parema soome keele oskusega – iga osaoskuse puhul on nende enesehinnangud pisut kõrgemad. Vene keele puhul on ootuspärane, et inimesed, kelle jaoks see on üks emakeeltest, hindavad oma oskust paremaks. Inglise keele puhul see nii ei ole, kuigi rahvateadvuses on levinud arusaam, et varastel kakskeelsetel võib olla eeldusi ka teiste keelte paremaks omandamiseks (Baker 2000: 26–27). Need erinevused ei ole siiski statistiliselt olulised, kuna vene emakeelega vastajate arv on väike.

3.4. Muude keelte oskus

Ankeedis oli hindamiseks pakutud eesti, vene, inglise, soome, saksa, hispaania, prantsuse, läti ja rootsi keele oskus, kuna nende keelte oskusega vastajaid esines esimese 33 ankeedi täitjate hulgas. Hispaania keele oskust mingilgi tasemel märkis 3–9 vastajat, s.t. 9 vastajat märkis, et saab aru (keskmine hinnang 2,3), 5 vastajat märkis, et oskab rääkida (keskmine hinnang 2,4), 5 vastajat märkis lugemisoskust (keskmine 2,2) ning 3 kirjutamisoskust (keskmine 2,3). Prantsuse keelest saab aru 7 vastajat (keskmine hinnang 2,6), rääkida oskab 5 vastajat (keskmine hinnang 2,8), lugeda 7 vastajat (keskmine 2,7) ning kirjutada 4 vastajat (keskmine hinnang 3). Prantsuse keele keskmisi hinnanguid kergitab üks vastaja,

kelle tase on hinnang on iga osaoskuse puhul „hästi“ või „vabalt“. Läti keelest saab aru 4 vastajat (keskmine hinnang 2,8), rääkida oskab enda hinnangul 3 (keskmine 2) ning lugeda ja kirjutada 2 vastajat (keskmine hinnang 2). Rootsi keelest saavad aru 9 vastajat (keskmine hinnang 2,3), rääkida oskavad 4 (keskmine hinnang 3), lugeda 7 (keskmine 2,4) ning kirjutada 3 vastajat (keskmine 2,7).

Seitse inimest märkis, et oskab veel mõnd keelt, mida polnud nimetatud. Nende seas oli kaks portugali ja kaks itaalia keele oskajat, norra, korea ja ukraina keele oskajaid oli üks. Kõigi nende keelte oskajad hindasid osaoskustest kõrgeimalt oma arusaamisoskust: korea keele oskaja saab sellest keelest aru hästi, kõigi teiste keelte oskajad märkisid arusaamisoskuseks „mõnevõrra“. Mõlemal itaalia keele oskajal puudus kirjaliku keele oskus, kuid rääkida oskavad nad enda hinnangul mõnevõrra. Ka norra keele kõneleja märkis rääkimisoskuseks „mõnevõrra“, kirjutamis- ja lugemisoskuseks aga „halvasti“. Portugali ja ukraina keele oskajatel on aga paremad mõistmisoskused ehk arusaamine ja lugemine, mille hindeks kõigil on „mõnevõrra“, produtseerimisoskusi ehk rääkimist ja kirjutamist hindavad nad kas halvaks või olematuks.

3.5. Võrdlus rahvaloenduse tulemustega

Tabelis 5 on esitatud kõigi Eesti elanike võõrkeelteoskus 2011. aasta rahvastiku ja eluruumide loenduse järgi (<http://www.stat.ee/58931>). Valgetes ridades on esitatud eesti ja muu emakeelega inimeste arvud, kes vastavat keelt võõrkeelena oskavad. Hallides ridades on märgitud, mitu protsenti vastava emakeelega inimestest oskab seda keelt võõrkeelena.

Tabel 4. Eesti elanike võõrkeelteoskus emakeele kaupa rahvaloenduse (2011) andmetel

	Eesti keel	Vene keel	Inglise keel	Soome keel	Saksa keel
Eesti emakeel		528 553	396 325	158 254	109 753
%		59,6	44,7	17,8	12,4
Muu emakeel	177 284	16 983	99 093	9 061	20 438
%	43,8	4,2	24,5	2,2	5,0
Emakeel kokku	177 286	545 537	495 420	167 315	130 191
%	13,7	42,1	38,3	12,9	10,1

Eesti emakeelega inimeste võõrkeeleoskust kogu Eestis võib pidada üsna sarnaseks Narva informantide hinnangutega, kuigi tulemusi on mõnevõrra keeruline võrrelda, kuna rahvaloenduses ei olnud võimalik märkida eri keeleoskustasemeid ega osaoskuste erinevust. Kõige märgatavam erinevus eesti emakeelega inimeste puhul on vene keele oskuses – Narvas oskavad vene keelt peaaegu kõik täiskasvanud ning suur osa lastest, kogu eesti peale on vene keele oskajaid eesti emakeelega inimeste seast ainult umbes kolm inimest viiest.

Välja tasub tuua ka muu emakeelega inimeste eesti keele oskuse. Kogu Eesti peale oskab eesti keelt võõrkeelena umbes 44% muukeelsetest. Narva muu emakeelega inimestest oskab eesti keelt võõrkeelena aga vaid 20% ehk iga viies. Samas on magistritöö peatükis 1.3.2. välja toodud, et eesti keele oskus on oluliselt parem nooremate Narva elanike seast, kellest ligi pooled oskavad eesti keelt.

4. Narva eestlaskonna keelevelikud

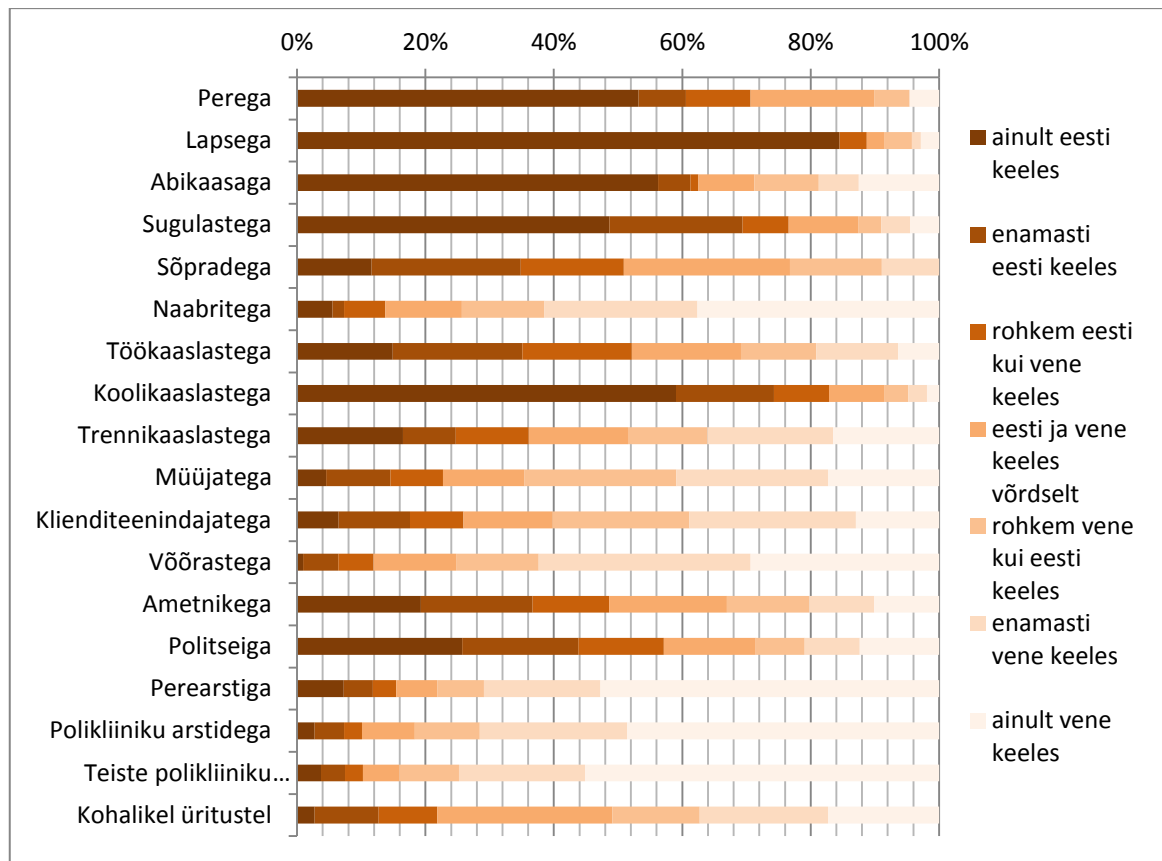
4.1. Suhtluskeele valikud argisituatsioonides

Joonisel 5 on esitatud küsitluse tulemused eesti ja vene keele kasutamise kohta igapäevastes suhtlusolukordades. Vastajatel on palutud iga nimetatud inimeste või olukorra puhul märkida, mis keelt nad suheldes kasutavad.

Kõige rohkem kasutavad vastajad eesti keelt, suheldes oma lapsega. Küsimusele vastanud 62 keelejuhist valdav enamik ehk 77,4% (48 vastanut) kasutab lapsega suheldes ainult eesti keelt, 4 suhtleb rohkem eesti kui vene keeles, 1 mõlemas keeles võrdselt ning 9 kas pigem või ainult vene keeles. Lapsega eesti keeles suhtlemise suur osakaal näitab, et eesti keele põlvkondlik ülekanne on Narva eestlaste jaoks oluline. Ülekaalukalt eesti keeles räägitakse ka koolikaaslastega, mis on arusaadav, kuna Narvas on üks eesti gümnaasium, milles enamik, kui mitte kõik selle küsimuse vastajad õpivad või õppisid. Enam kui pooled vastajatest suhtlevad pigem või ainult eesti keeles ka pere, abikaasa, sugulaste, töökaaslaste ja politseiga.

Kõige vähem kasutatakse eesti keelt polikliiniku arstide ja teiste töötajatega, võõraste, naabrite ning perearstiga suheldes. Oma perearstiga suhtleb pigem eesti keeles vaid 16% vastajatest, polikliiniku arstidega aga vaid 10% vastajatest. Veel 9% vastajaist suhtleb polikliiniku arstidega eesti ja vene keeles võrdselt. Niisiis toimub Narva eestlastel meditsiinionivaldkonnas umbkaudu 80% suhtlusest vene keeles. Pisut rohkem kasutatakse eesti keelt naabrite ja võõrastega suheldes, kuid ka siin suheldakse umbkaudu kolm neljandikku ajast pigem vene keeles.

Sõpradega suhtleb u 47% vastajatest kas pigem või ainult eesti keeles, 25% eesti ja vene keeles võrdselt ning 28% kasutab rohkem vene keelt. Trennikaaslastega suhtleb peamiselt eesti keeles vaid 32% vastajaist, 15% kasutab eesti ja vene keelt võrdselt ning 53% kasutab suhtluskeelena rohkem vene keelt.

Joonis 5. Eesti ja vene keele kasutamine igapäevaelus

Tulemustest on näha, et Narva eestlased saavad hästi hakkama peamiselt venekeelse keskkonnaga – peamiselt vene keeles suheldakse meditsiinitöötajate, võõraste ja naabritega. Ka müüjate ja klienditeenindajatega ning kohalikel üritustel suhtleb peamiselt eesti keeles vaid veerand vastajaist. See näitab, et Narva avalik ruum on tõepoolest pigem venekeelne ning Narva eestlased aktsepteerivad seda. Avalikku suhtlusesse kuulub samas ka ametnike ja politseinikega rääkimine, mille puhul kasutab pigem eesti keelt vastavalt 40% ja 53% vastajatest.

Põhiliselt eesti keeles suheldakse perekondades, koolis ja sugulasteringis, kuigi asjaolu, et abikaasa ja sugulastega suheldakse vähem eesti keeles kui lapsega, näitab segaperede olemasolu – kui ka abikaasa on teisest rahvusest, suhtlevad paljud vastajad lapsega siiski eesti keeles. Vastajate lähimad suhtlusvõrgustikud on pigem eestikeelsed, kuid on näha ka üsna suurt keelelist segunemist. Näiteks suhtlevad vähem kui pooled vastajaist sõpradega peamiselt eesti keeles, trennikaaslastega u kolmandik vastajaist, töökaaslastega pisut üle poole vastajatest.

Eraldi ankeedi osa oli pühendatud inglise keele kasutamisele igapäevaelus. Keelejuht võis selle täitmata jätta, kui ta igapäevaselt üldse inglise keelt ei kasuta. 17 vastajat märkis, et kasutab vahel igapäevaelus inglise keelt, ning täitis selle ankeediosa, kuid üldiselt on need tulemused väga marginaalsed ning enamasti oli vastuseks, et enamasti kasutatakse siiski muid keeli peale inglise keele. Kõige enam kasutatakse inglise keelt sõprade ja tuttavatega suheldes ning seda teevad eelkõige nooremad kui 25aastased, kuid ka nende seas oli vaid kolm vastajat, kes suhtlevad sõpradega inglise keeles rohkem kui muudes keeltes või muude keeltega võrdselt, teiste jaoks on sõpradega inglise keeles rääkimine pigem harv nähtus. Veel märgiti inglise keele kasutamist kooli- või kursusekaaslaste, sugulaste, trennikaaslaste, võõraste ja töökaaslastega, kuid enamasti räägitakse nendega siiski muudes keeltes kui inglise. Ainult üks vastaja suhtleb oma abikaasaga ainult inglise keeles. Seega ei ole inglise keel Narva eestlaste igapäevasuhtluses kuigi oluline. See ei tähenda aga, et inglise keel paljude vastajate igapäevaelus esindatud ei oleks, kuna paljud kasutavad seda meediatarbimisel ja elektroonilises meedias.

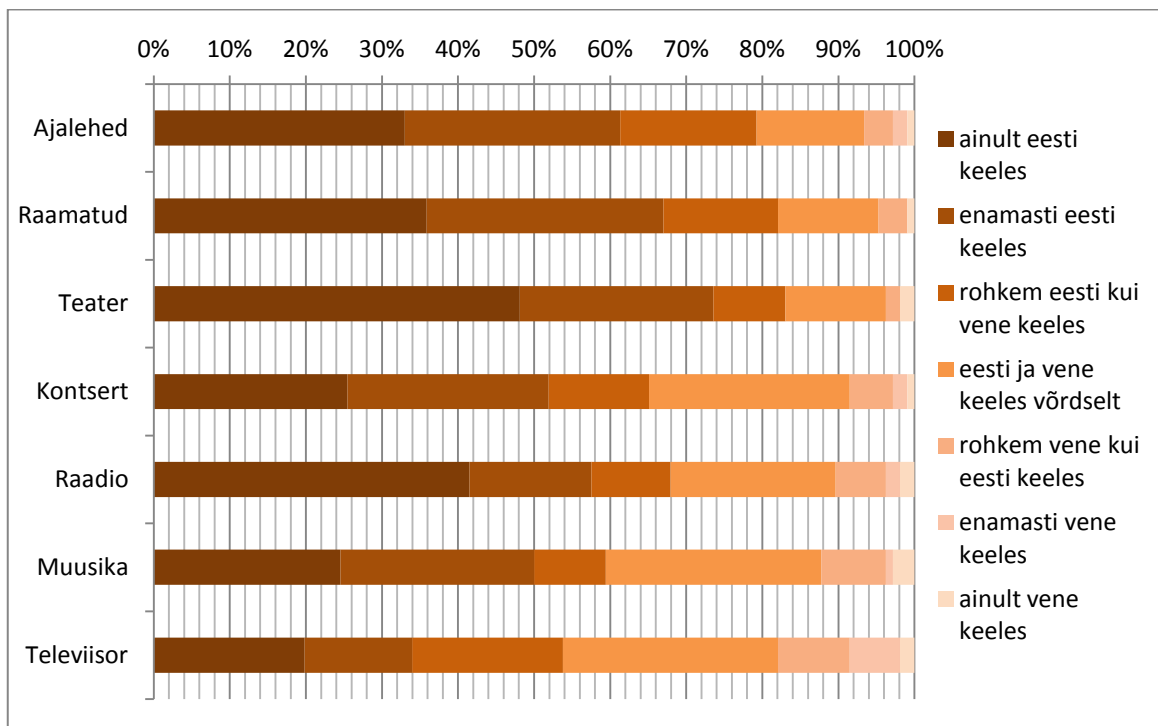
4.2. Keelevalikud meediatarbimisel

Alapeatükis 4.2. esitatakse ankeetküsitluse tulemused meediatarbimise keel(t)e kohta. Vastajatel paluti märkida, kui palju nad kasutavad eesti või vene keelt tava- ja elektroonilise meedia tarbimises. Eraldi ankeedi osa oli ingliskeelse meedia kohta, mille vastajad võisid täitmata jätta. Ingliskeelse meedia tarbimise tulemusi tutvustatakse eraldi alapeatükis 4.2.3.

4.2.1. Traditsiooniline meedia

Tavameediat, s.t. mitte elektrooniliste kanalite vahendatud meediat tarbib suurem osa vastajatest pigem eesti keeles või eesti ja vene keeles võrdselt. Eesti keeles loetakse enim ajalehti ja raamatuid ning käiakse teatris – ligikaudu 80% vastajaist kasutab nende meediumide puhul ainult või rohkem eesti keelt. Vene keele kasutamist märgiti kõige vähem teatri puhul, kõigest 4% vastajaist vaatab pigem venekeelseid lavastusi. See tähendab, et väga vähesed vastajad käivad teatris Narvas, kuna eestikeelseid teatrietendusi toimub seal äärmiselt harva. Ajalehti loeb rohkem vene keeles 6% vastajaist ning raamatuid 5%.

Kõige rohkem jälgitakse venekeelset televisiooni: kõigest viiendik vastajaist vaatab televiisorit ainult eesti keeles, 34% enamasti või rohkem eesti keeles, 28% eesti ja vene keeles võrdselt ning 18% pigem vene keeles. Peamiselt eestikeelset muusikat kuulab 60% vastajaist, pigem venekeelset aga 12%. Raadiot kuulab peamiselt vene keeles iga kümnes vastaja, iga viies kuulab eesti- ja venekeelset raadiot võrdselt, ligi 70% aga kuulab eelkõige eestikeelset raadiot.

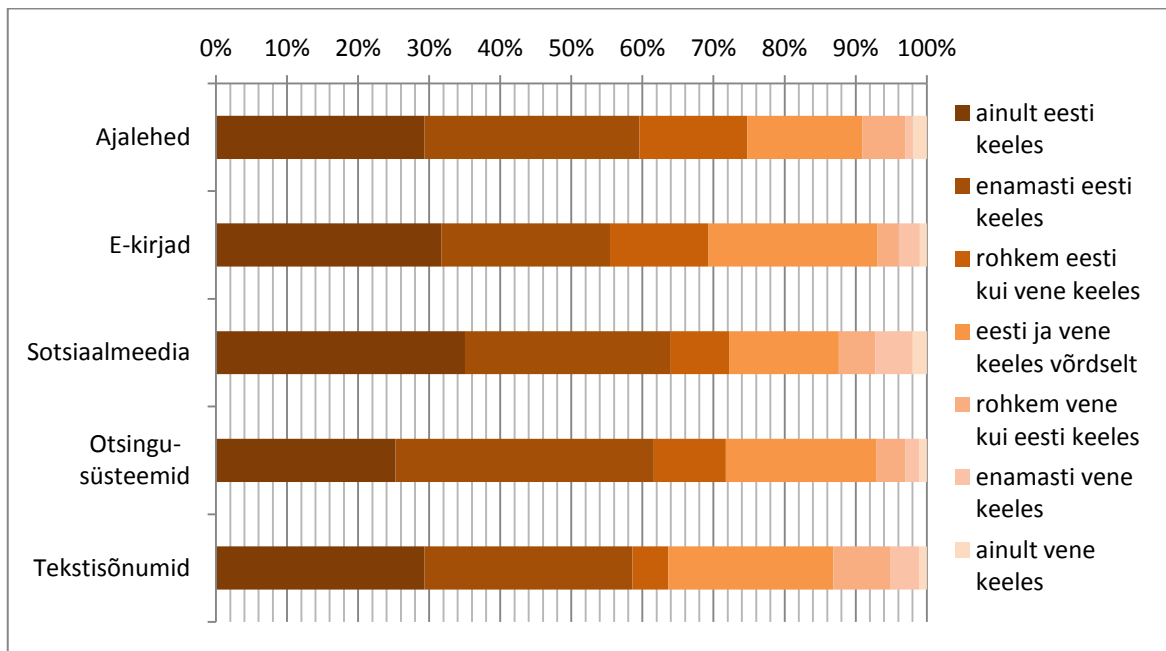

Joonis 6. Meedia tarbimine eesti ja vene keeles

Tulemused näitavad, et suurem osa vastajatest tarbib mitteelektronilist meediat rohkem eesti keeles, kusjuures üsna paljud (20–45%, vastavalt meediumile) tarbivad ainult eestikeelset meediat. Venekeelset meediat eelistavad vähesed – televisiooni puhul 18%, teatri puhul aga vaid 4% vastajatest. Ankeetküsitluse tulemused ei näita aga, kui tihti vastajad neid meediakanaleid tarbivad. Eestikeelse teatri ülekaalukas eelistamine tundub olevat eesti keele elujõulisuse seisukohalt positiivne näide, kuid arvestades, et Narvas ei ole eestikeelset püsiteatrit ning ka külalissetendusi antakse seal harva, võib tulemus tähendada ka, et enamik vastajaid on ainult paar korda elus mõnes muus linnas teatris käinud.

4.2.2. Elektrooniline meedia

Elektroonilise meedia tarbimise keeles on kanalite vahel vähem erinevusi kui tavameedia puhul. Ligikaudu seitse vastajat kümnest kasutab elektroonilist meediat peamiselt eesti keeles. Üsna palju kasutatakse ka siin eesti keelt ajalehtede lugemisel: kolm neljandikku vastajaist loeb ajalehti kas ainult või rohkem eesti keeles. Samas eelistab iga kümnes vastaja venekeelseid ajalehti.

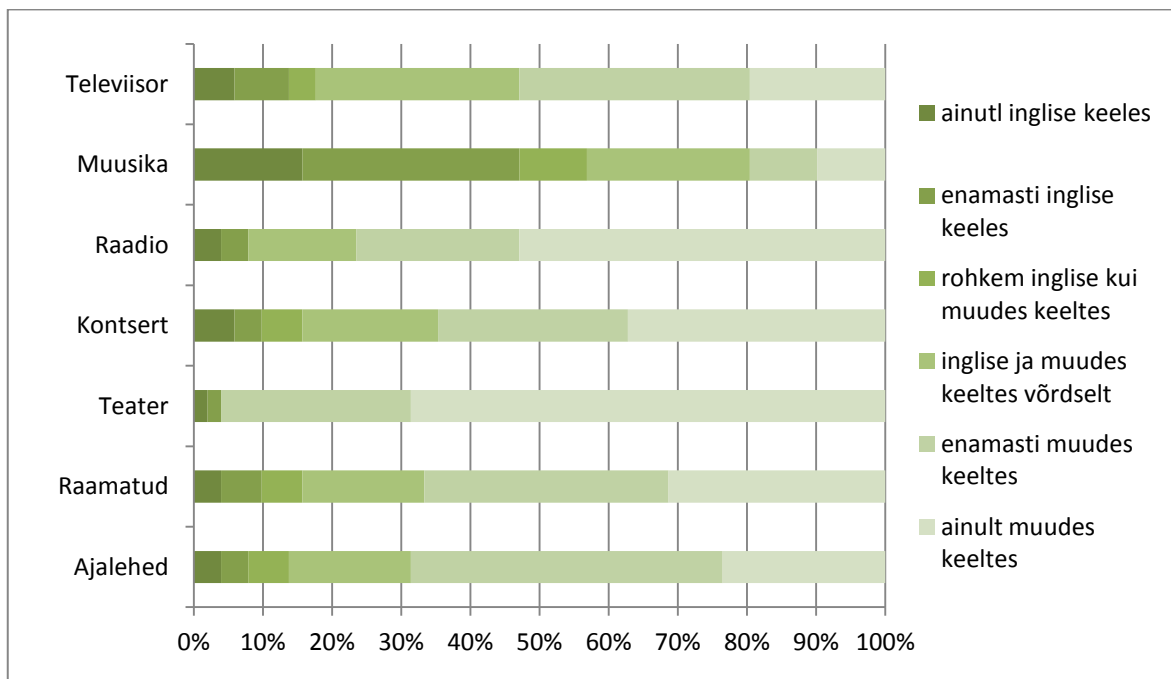
Joonis 7. Elektroonilise meedia kasutamine eesti ja vene keeles

Sotsiaalmeedia puhul märkis suurim hulk vastajaid (35%), et kasutab seda ainult eesti keeles, veel 29% kasutab sotsiaalmeediat rohkem või enamasti eesti keeles ja 16% mõlemas keeles võrdselt. Sotsiaalmeedia ja tekstisõnumite puhul oli vene keele eelistajate osakaal suurem kui teiste meediumite puhul – umbes 12% vastajatest kasutavad sotsiaalmeedias ja tekstisõnumite saatmisel rohkem vene keelt. Need meediumid on ka kõige rohkem seotud vastajate sotsialvõrgustikega – tõenäoliselt on nendel vastajatel kõige rohkem vene emakeelega sõpru. Tekstisõnumeid kirjutab peamiselt eesti keeles kõige väiksem osa vastajaist, alla kahe kolmandiku. E-kirju kirjutavad ja otsingusüsteeme kasutavad peamiselt eesti keeles umbes seitse inimest kümnest, mõlema puhul kasutavad kaks inimest kümnest eesti ja vene keelt võrdselt.

4.2.3. Inglise keele kasutamine

Ligi pooled vastanutest (46%) märkisid, et kasutavad meedia tarbimisel ka inglise keelt. Joonisel 8 on esitatud ainult nende informantide tulemused, kes vastasid jaatavalt küsimusele „Kas kasutate meedia tarbimisel ka inglise keelt?“. Järgnevalt tutvustatakse nende vastajate tulemusi ning sõnadega „vastajad“ ja „informandid“ viidatakse selles alapeatükis ainult nendele 46%-le, kes kasutavad meedia tarbimisel ka inglise keelt.

Kõige enam märgiti inglise keele kasutamist muusika kuulamisel: 57% vastajatest kuulab muusikat kas ainult või rohkem inglise keeles. Koguni neli vastajat viiest kuulavad aga ingliskeelset muusikat muukeelsega vähemalt võrdselt. Kümnendik vastajatest ei kuula aga üldse ingliskeelset muusikat. Inglise keele kasutamise poolest teisel kohal on televiisori vaatamine, kuigi siin märgitakse inglise keele kasutamist juba märksa vähem. Umbes 18% vastajatest vaatab televiisorit rohkem inglise keeles ning ligi 30% vastajatest inglise ja muudes keeltes võrdselt. Enam kui pooled vastajatest aga eelistavad televiisorit vaadata muudes keeltes, tõenäoliselt eesti ja vene keeles, kusjuures viiendik vastajatest ei vaata televiisorit kunagi inglise keeles.

Joonis 8. Inglise keele kasutamine meedia tarbimisel

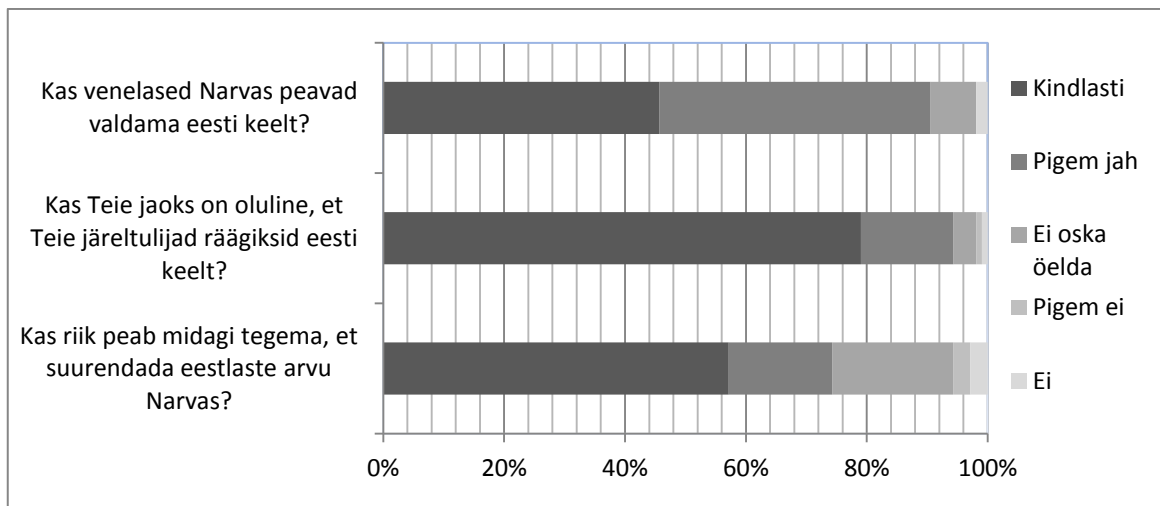
Üsna sarnased on tulemused kontsertide külastamise ning raamatute ja ajalehtede lugemise puhul. Kõigi puhul kasutavad pigem inglise keelt umbes 15% vastajatest ning neid vastajaid, kes kasutavad inglise keelt ja muid keeli vähemalt võrdselt, on umbkaudu

kolmandik. See tähendab, et umbes kaks kolmandikku vastajatest käivad tõenäoliselt pigem eesti- ja venekeelsetel kontsertidel ning loevad ka raamatuid ja ajalehti pigem nendes keeltes. Umbes veerand vastajatest ei loe aga kunagi raamatuid ega ajalehti inglise keeles. Teatris käivad ingliskeelseid etendusi vaatamas väga vähesed vastajad: kõigest 2% vastajatest käib ainult ingliskeelses teatris ning 2% pigem ingliskeelses. Kaks kolmandikku vastajatest ei käi kunagi ingliskeelses teatris.

5. Narva eestlaskonna keelehoiakud

Keelehoiakud on otseselt seotud sellega, mis keele inimene igapäevases suhtluses valib. Selle kaudu määravad hoiakud enamasti keelevahetuse või -säilimise.

Uurimaks, kui oluliseks peavad vastajad eesti keele kasutamist, küsiti neilt, kas venelased Narvas peaks oskama eesti keelt ning kas riik peaks midagi tegema, et suurendada eestlaste arvu Narvas. Kuna laste eest teevad keelevaliku enamasti vanemad (Fishman 1997), on keele kestlikkuse uuringutes väga oluliseks peetud keele põlvkondlikku ülekannet. Selle kohta küsiti, kas vastajate jaoks on oluline, et nende järeltulijad räägiksid eesti keelt. Nende küsimuste vastused on esitatud joonisel 9.

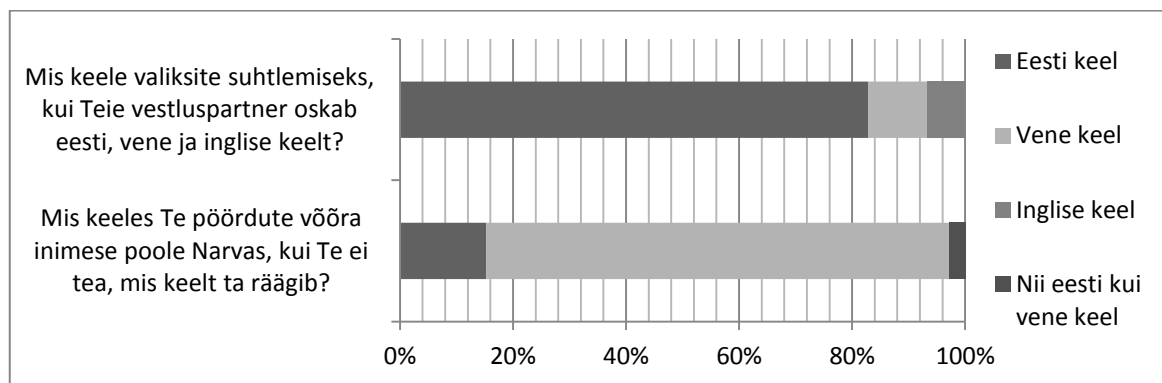

Joonis 9. Hoiakud eesti keele edasiandmise ja kasutamise suhtes Narvas

Kõige ühesem on vastajate arvamus järeltulijate eesti keele oskuse olulisuse kohta, see on kindlasti või pigem oluline peaaegu kõikide, st u 95% vastajate jaoks, ainult kaks informanti märkisid, et see pole nende jaoks oluline. See annab alust uskuda, et Narva põlised eestlased on säilitanud kindla eesti identiteedi ega kavatse eesti keele kasutamisest loobuda. Ligikaudu üheksa vastajat kümnest arvab, et ka venelased Narvas peavad oskama eesti keelt. See on mõnevõrra üllatav, arvestades, et sama suur osakaal vastajaist on valmis nt meditsiinitöötajatega vene keeles suhtlema ning peaaegu sama paljud suhtlevad võõraste inimeste ja naabritega vene keeles. Seetõttu oleks kindlasti vaja analüüsida ka intervjuuainestikke, et saada selgust, milline on Narva eestlaste tegelik hoiak eesti ja vene keele kasutamise suhtes. Riigi rolli osas Narva eestlaste arvu suurendamisel on kõige

rohkem inimesi kahtleval seisukohal: umbes viiendik inimestest ei oska öelda, kas riik peaks midagi ette võtma. Kolmveerand vastajatest leiab, et kindlasti või pigem peaks.

Joonisel 10 on kujutatud informantide keelevelikud võõra inimese poole pöördumisel ning suhtlemisel vestluspartneriga, kes oskab nii eesti, vene kui inglise keelt. Umbes neli viiendikku vastajaist pöördub võõra inimese poole vene keeles, 15% eesti keeles ning ülejäänud vastajad täpsustasid, et pöörduvad mõlemas keeles ning valivad siis suhtluseks teise inimese emakeele. Kui vestluspartner oskaks võrdselt kolme keelt, valiks 83% vastajatest suhtluseks eesti keele, 10% vene keele ning 7% märkis, et inglise keele. Sellele küsimusele vastamine oli aga paljude informantide jaoks raske, nagu isiklikust tagasisidest selgus. Seetõttu ei saa kuigi oluliseks pidada nt inglise keele valikut, kuna võib arvata, et selle valikuga tähistasid vastajad pigem seda, et ei oska valida ei eesti ega vene keelt.

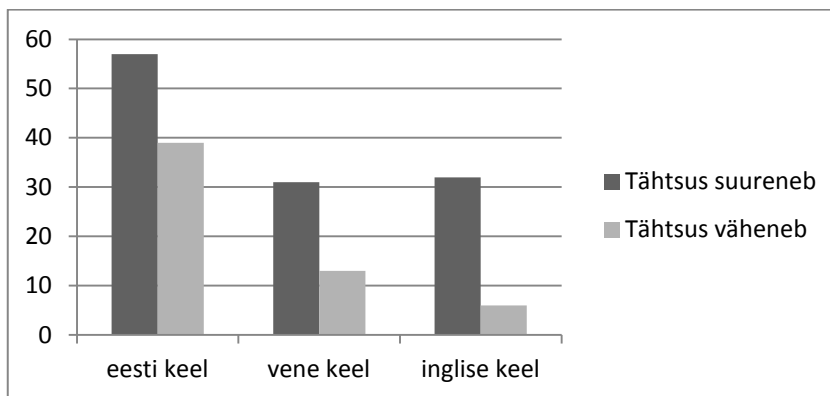

Joonis 10. Keelevelikud võõrastega ning eesti, vene ja inglise keele oskusega inimestega suhtlemisel

Kuna inimeste subjektiivsed hinnangud keele elujõulisusele mõjutavad sageli keele tegelikku kestlikkust (Ehala, Tammemägi 2012), küsiti ankeedis ka vastajate arvamust keelte tähtsuse muutumise kohta Narvas järgmise 10 aasta jooksul. Selle küsimuse tulemusi näitab joonis 11.

Valida võis mitme variandi vahel ning vastuseid on mitmesuguseid. Kõige enam informante, 57, leidis, et eesti keele tähtsus suureneb. Kui märgitud oli mitu muutust, siis arvati kõige enam, et eesti keele tähtsusega koos tõuseb ka inglise keele tähtsus, mõned vastajad märkisid lisaks vene keele olulisuse vähenemist. Kolmandik kõigist vastajatest aga leidis, et eesti keele tähtsus hoopis väheneb. Sellega koos märgiti eelkõige vene keele ning vähem inglise keele tähtsuse tõusu. Vene keele olulisuse suurenemist märkis umbes 30% kõigist vastajatest, sama paljud arvasid, et tähtsustub inglise keel. Vene ja inglise

keelt peavad paljud vastajad ilmselt pigem konkurentideks, kuna nende mõlema tähtsuse koos suurenemist märkisid vaid üksikud vastajad.

Joonis 11. Hinnangud keelte tähtsuse muutuse kohta Narvas järgmise 10 aasta jooksul

Ankeedi põhjal võib kindlalt väita, et oma lastele eesti keele õpetamine on Narva eestlaste jaoks oluline. Kuna keele põlvkondlik ülekanne on keele kestlikkuse oluline komponent, annab tulemus alust uskuda, et eesti keel Narvas on elujõuline vähemalt seni, kuna Narvas elab eestlasi. Neli vastajat viiest leidis ka, et venelased Narvas peaksid oskama eesti keelt, kuid sama suur osa pöördub ise Narvas võõra inimese poole vene keeles ning kolmveerand vastajatest suhtlebki võõrastega vene keeles. Ankeetküsitluse tulemustest on imestamapanev, et Narva eestlased, kellest enamik arvavad, et ka venelased peaksid eesti keelt oskama, pöörduvad samas ise Narvas võõraste poole enamasti vene keeles. Samas ei anna ankeetide vastused aimu ei venelaste valmidusest eesti keelt rääkida ega sellest, kas võõrastega vene keeles rääkimine võib eesti keele elujõulisust Narvas kahjustada, kui eestlaste lähiringisuhtlus on endiselt peamiselt eestikeelne. On vaja põhjalikumat kvalitatiivse materjali analüüsi, et nende vastuste dünaamikat mõista.

5.1. Ankeetküsitluse sõnalise osa analüüsi tulemused

Ankeetküsitluse aineistik sisaldab lisaks kvantitatiivsele andmetele ka kvalitatiivset ehk sõnalist teavet. Sõnaliselt paluti vastata kahele küsimusele: *Kas riik peab midagi ette võtma, et suurendada eestlaste arvu Narvas? Kui vastasite jah, siis mida?* ning *Mida on Teie arvates vaja teha, et eesti keele tähtsus Narvas kasvaks?* Esimesele küsimusele vastas jaatavalt ning lisas sõnalise vastuse 67 informanti ehk 60% küsimustiku täitjatest, teisele küsimusele vastas 82 informanti ehk 73% kõigist (112) ankeedi täitjatest.

Mida peaks riik ette võtma, et suurendada eestlaste arvu Narvas?

Kõige sagedasem vastus küsimusele, mida riik peaks tegema Narva eestlaste arvu suurendamiseks, oli riigiasutuste toomine Narvasse, mida nimetas 21 vastajat. Näiteks pakuti, et Narvas võiks olla piirivalve õppekeskus, mõne ministeeriumi kaugtöösakond, Sisekaitseakadeemia, kaitseväge üksusi, Ida-Viru keskhaigla või mõni ükskõik millise riigiasutuse osakond. Nt kirjutas üks vastaja järgmiselt:

Riiklikud institutsioonid Narva tuua. Sisekaitseakadeemia (mida siia ei toodud), Ida-Viru keskhaigla (mis asub kohas, kus kedagi ei elagi), lõpetada teatud erakondade poolt praktiseeritav Venemaaga heidutamine.

Mainiti ka eestlastest tollitöötajate kohaloleku positiivset mõju kogu linna keskkonnale. Palju mainiti ka üld- ja huviharidusega (14 vastust) ning töökohtade ja palkadega (15 vastust) seotud teemasid. Töö kohta kirjutas enamik vastajaid üldsõnaliselt, et oleks vaja rohkem töökohti ning kõrgemaid palkasid. Mainiti ka ettevõtluse toetamise vajadust ning tarvidust luua noortele narvakatele eeldusi pärast õpinguid Narvasse naasmiseks. Hariduse puhul rõhutati, et Narvas tuleks säilitada eestikeelne lasteaed ja keskkool ka siis, kui see on liiga kulukas ja õpilaste arv väike. Mainiti ka eestikeelset huviharidust, milleks Narvas praegu võimalusi napib. Mitu vastajat leidsid, et Narva eestikeelset kooli ja lasteaeda peaks haldama riik ning neil võiks olla eristaatus. Üks vastaja arvas järgmist:

Riigi poolt eristaatust omav eestikeelne gümnaasium ja lasteaed (selles mõttes, et kooli finantseerimine ei sõltu pearahast vaid doteeritakse ka väiksema arvulisi klasse/koole/lasteaedu, mis tagab eestlastele kindluse, et Narva tulles on pakkuda nende lastele kvaliteetset eestikeelset haridust).

Kuus vastajat märkis, et Narvasse oleks vaja tuua rohkem eestikeelset kultuuri, nt teatrietendusi ja kontserte. Kolm vastajat kirjutas, et peaks suurendama võimalusi Narvas eesti keeles kõrgharidust omandada, et eestlased kodulinnast ei lahkuks. Välja toodi ka linna mainet, poliitikute suhtumist ja Narva venelaste eesti keele oskust. Näiteks leiti, et poliitikud peaks loobuma suhtumisest, et Narva on ebaoluline vene linn, ning meedias peaks kajastatama rohkem positiivset. Venelaste eesti keele oskuse puhul oli vastajaid, kes leidsid, et riik ei saa midagi muuta enne, kui narvalased ise ei ole eesti keelt korralikult ära õppinud ning kui tööle võetakse nt müüjaid ja juuksureid, kes eesti keelt ei oska, kuid mainiti ka, et riigi pakutavad eesti keele kursused peaks olema tasuta ja kättesaadavamad.

Mida teha, et eesti keele tähtsus Narvas kasvaks?

Kõige rohkem, 20 korda, mainiti selle küsimuse vastustes muu emakeelega inimestele eesti keele õpetamist ning õppimise toetamist. Mitu vastajat leidis, et peaks olema rohkem keelekümbluslasteaedu ja -koole, et eesti keele õpetamine peaks olema laiapõhjalisem, huvitavam ja kultuuripõhisem ning et eesti keele kursused peaks olema kättesaadavamad. Vastati ka, et eestlased peaks muude rahvustega ise rohkem eesti keelt rääkima ja keeleõppijaid toetama, nt üks vastaja kirjutas nõnda:

Eestlased võiksid ja peaksid rohkem ka müüjate ja teenindava personaliga rohkem suhtlema eesti keeles. Seda sellisel sõbralikul moel, mitte aga trotslikult nõudes, et vene keelt emakeelena kõnelev inimene on kohustatud eesti keelt rääkima. Eelkõige tuleb olla ise eeskujuks ja olla alustaja. Selliselt suure ja laia naeratusega. Iga hinnaga lasta vene keelt emakeelena kõneleval inimesel lasta purssida eesti keelt. Olla teise kõneleja suhtes salliv kui ta keelevigu teeb.

Kümme vastajat leidis, et peaks järjepidevana hoidma või isegi karmistama keelenõudeid. Üks vastaja arvas järgmist:

Märksõna on keelenõuete "enforcement" ehk siis kui on mingile positsioonile kehtestatud keelenõue, siis tagada, et seda ka reaalselt, mitte ainult paberil, täidetak. Vinguda, et keeleoskajaid ei ole, on mõttetu, kui maksta inimestele piisavalt, küll siis nad ka keele ära õpivad või tulevad mujalt need, kes oskavad. Kuid luua seadusi ja ettekirjutusi, mille täitmist ei nõuta, on iseendale ja ka eesti keelele karuteene.

Tihti esines ka vastus, et riik peaks Narvas rohkem kohal olema või et Narva peaks tooma riigiasutusi. Riigi kohalolu kohta arvas üks vastaja nii:

Riiki peaks rohkem Narvas olema. Vene inimene peab lugu Ülemusest ja kui see Ülemus temaga suhtleb ja austab teda, siis hakkavad asjad muutuma. Praegu ei pööra valitsus veel küllaldaselt tähelepanu Narvale ja Narvat peetakse Eestis üldse "mustaks lambaks".

Teine vastaja sõnastas oma arvamuse järgmiselt:

Võin öelda, et Narva venelased on vägagi mõistvad ja asjadest õigest arusaavad inimesed. Kui neist rohkem hoolida, aidata töö- ja õppimisvõimalustega, siis on ka nemad tänulikud ja hindavad Eestit rohkem.

Riigiasutuste kohta kirjutas üks vastaja järgmiselt:

Mingi riigiasutus Narva tuua! Jõhvi sai vangla, justiitsmini osakonna, muid keskasutusi, Narva võiks midagi ka tuua. Juba 20-30 noort eestikeelset spetsialisti-ametnikku tugevdaksid olukorda juba kuigipalju. Heaks näiteks piirivalvurid-tollitöötajad, keda on linnas näha ja tunda.

Ligi kümme vastajat leidis ka, et on oluline tugevdada eestikeelset üldharidust, säilitada Narva Eesti Gümnaasium või luua eestikeelseid koole ja lasteaedu juurdegi ning tagada, et Narvas oleks piisavalt palju hea eesti keele oskusega õpetajaid. Üks vastaja kirjutas järgmiselt:

Eriti tähtis on varustada Narva koole eesti keelt ja oma ainet hästi oskavate õpetajatega. Praegu on nii, et eestikeelseid aineid õpetavad Narva koolides kohaliku kolledži lõpetanud tudengid, kelle keeleoskus pole kahjuks veel kaugeltki täiuslik. See, et Narvas säiliks eestlus ja eestimeelsus, pole mitte ainult kohaliku kogukonna, vaid ka riigi mure. Õpetajate leidmisel/Narva suunamisel on riigil küll suuremad võimalused.

Mitu vastajat kirjutasid, et tegelema peaks Narva mainega väljaspool ning narvalaste uhkuse suurendamisega oma linna üle. Selle seisukoha puhul ei osatud välja tuua konkreetseid tegevusi, kuid väljendati, et kogu Eesti peab tajuma Narvat oma osana ning narvalased peavad tundma end Eestile olulistena.

Palju mainiti ka, et Narvas võiks toimuda rohkem eestikeelseid kultuuriüritusi, nt Narva päevade raames, samuti pakuti, et võiks rajada kohti, kuhu eestlased saaks kokku tulla, nt raamatupoode. Mitu vastajat leidis ka, et peaks tegema telereklaami Eesti ja eesti keele populariseerimiseks. Ürituste kohta vastas üks informant järgmist:

Rohkem teha üritusi eesti keeles ja esitada inimestele, et see ei ole mingi rumalus vaid riigi keel ja seda on vaja hoida ja õppida.

Kahjuks oli mõlema küsimuse vastuste seas ka üsna lootusetuid ja pettunud arvamusi, nt *midagi! NSVL tegi kõik ja tõhusalt*, või *pole aimugi, mina pole riik*. Üks vastaja avaldas eesti keele olukorra üle muret järgmiselt:

See on suur töö. Aga nad ei viitsi. Peab algama lasteaedadest - sõimerühm, koolid üle viia eesti keelele - õp. KÕIK. Peab olema range eesti keele kontroll, seda EI OLE. Meid

on Narvas 2,5% väga vähe. Ma ei tea mis saab nendest kes valdavad eesti keelt. No asi on "SOS".

Üldiselt kõlab ankeetküsitluste sõnalistest vastustest, et Narva põliseestlased mõtlevad eesti keele olukorra ja tuleviku peale üsna palju ning näevad ka võimalusi keele elujõulisust parandada. Vastustest on näha, et narvalased vaatavad riigi poole ja ootavad, et riiklikud institutsioonid linna käekäigu vastu rohkem huvi üles näitaksid ja panustaksid Narva arengusse mõne riikliku institutsiooni sinna kolimisega. Samas on enamik kohalikke eestlasi linna tuleviku pärast sügavalt mures ning paljud on ilmselt ka veidi pettunud. Vastajad soovivad paremat haridust ja loodavad, et Narva jõuab rohkem hea eesti keele oskusega õpetajaid. Soovitakse ka, et linna maine paraneks, et rohkem eestlasi sooviks Narva kolida. Oluliseks peetakse ka kultuuriüritusi ja kohti, kus kus saaks alati eesti keelt kõnelda.

5.2. Intervjuudainestiku analüüsi tulemused

Selles peatükis tuuakse välja intervjuude tulemused teemagruppide kaupa. Intervjuude põhiteemad olid eesti ja vene keele kasutusväljad ja -võimlused, keele õpetamine ja põlvkondlik ülekanne, eesti keele elujõulisuse parandamine ning eesti keele kestlikkus Narvas. Intervjuude analüüsil lähtutakse eeldusest, et oluline on eelkõige see, mida informandid ütlesid, mitte see, kuidas ütlesid (Koreinik, Praakli 2013: 135).

Eesti ja vene keele kasutusväljad ja -võimalused

Kõik intervjuueeritavad ütlesid, et eesti keel on eelkõige kodukeel, mida räägitakse pere ja sugulastega. Ühel intervjuueeritaval on vene rahvusest abikaasa ja kakskeelsed lapsed. Enamik intervjuueeritavatest töötavad peamiselt eestikeelsetes kollektiivides, seega on neil võimalik ka tööl lähimate kolleegidega emakeeles rääkida. Samas on enamikul intervjuueeritavatel tarvis tööl igapäevaselt ka vene keelt kasutada:

Töökeskond on eestikeelne, aga ka laiemalt maja peal räägitakse vene keeles ja kui keegi tuleb tuppa, kes on venelene, siis räägivad kõik vene keelt.

Vene keelt kasutatakse peaaegu kõikjal avalikus ruumis, kuid kõik intervjuueeritavad kinnitavad, et Narva venelaste eesti keele oskus on viimaste aastate jooksul paranenud, nt on üha rohkem poemüüjaid, kes tervitavad eesti keeles.

S: Ütleme nii et tõesti kodune keel on ainult eesti keel. Aga kui ma mujal liigun ütleme see on pood, arstiabi, muud kohad, tegelikult on see ikkagi vene keel.

A: Mis on hästi meeldiv on et kui ma olen nt abikaasaga poes ja räägin temaga eesti keelt ja kui müüja kuuleb siis nad on hästi agarad ütlevad kohe tere ja summa ütlevad eesti keeles ka. Seda on hästi meeldiv kogeda.

Küsimusele, mis keeles intervjuueeritavad ise Narvas võõraste inimeste poole pöörduvad, kui ei ole teada, mis keelt teine inimene räägib, vastatakse, et kas vene keeles või kahes keeles:

S: mina ütlen tere zdravstvuite ja vaatan mis keeles ta vastab.

T: ma ikka kuulan, mis keelt keegi räägib ja siis vaatan, selles keeles pöördun. Kohe nii otse eesti keeles ei lähe.

Üks intervjuueeritav tõi välja, et paljudel Narva eestlastel on harjumus kodust väljaspool vene keeles kõnelda. Küsimusele, kas põhjuseks on see, et vestluspartnerid ei oska eesti keelt, vastas ta eitavalt:

A: Ma arvan et asi ei ole ainult või eelkõige sellest et nad ei oska. See on mingi nõukaaja pärand. Ma olen harjunud sellega et väljaspool kodu on suhtluskeeleks olnud alati vene keel. Noh väljaarvatud kool, lasteaed. /.../ Ma täitsa teadvustan endale et see on tegelikult minu harjumus.

Eesti keele kasutusvõimaluste vähesust mainivad pea kõik intervjuueeritavad. Näiteks tuuakse välja eestikeelsete kultuurisündmuste vähesus ja teatrite ning kontserdikorraldajate üldine arvamus, et Narvas poleks neile publikut:

K: Mis me räägime eestikeelne teater. Kogu aeg lubavad lubavad (.) nii kui on (.) noh, ei tule jälle. Et väidetavalt ei ole inimesi. Meil paar kolm aastat tagasi käis Pärnu Endla, enne seda ei olnud eestikeelset teatrit Narvas kaksteist aastat. (.) Eksju nad käivad igalpool küla kultuurimajades, aga Narva nad ei jõua.

Teine intervjuueeritav tõi välja, et eestikeelse kultuuriga tegelevad eelkõige mitteprofessionaalid ning publikupuudust neil ei ole:

R: no Kolledž on tegelikult selles mõttes küllalt palju ära teinud. Et noh Kolledžis nüüd käib see eestikeelsed monotükid käivad aga noh nüüd on kaks korda käinud. Teatrietendus, üle saja inimese oli viimane kord saalis ei saa öelda et rahvast ei ole.

Mitu intervjuueeritavat tõid välja eestikeelsete huviringide ja trennide vähesuse:

I: lastel on nii et kui ei oska sa vene keelt siis on kõik. Nüüd muusikakoolis saab jah käima hakata aga üldiselt kõik ülejäänud tantsud ja kõik asjad on ikka vene keeles (.) noo, läheb ikka natuke paremaks.

Keele õpetamine ja põlvkondlik ülekanne

Oma lastega eesti keeles rääkmist peavad oluliseks kõik intervjuueeritavad ning nad usuvad, et nii arvavad enamik Narva eestlasi. Laste kohta öeldi, et enne kooli minemist nad enamasti vene keelt ei oska ning mõned ei õpigi seda korralikult ära. Samas tuuakse välja, et koolis hakkavad lapsed vahetundides sageli vabatahtlikult vene keeles rääkima, nt Narva Eesti Gümnaasiumis räägivad paljud lapsed vahetunnis omavahel vene keeles, isegi kui nende ainus kodune keel on eesti keel:

K: meil on jah niimoodi ses suhtes et koolis vahetunnis räägitakse vene keelt. Sest reeglina on lastel emakeel vene keel. See tähendab seda et neil isad on kas olemas või nad on ära läinud aga lapsi kasvatavad emad kellel siis emakeel on vene keel.

Teine intervjuueeritav tõi välja, et tema lapse klassis räägitakse vahetundides eesti keelt, aga see on ebatavaline:

R: meil on õpetaja suutnud saavutada seda et ehkki enamik lapsed on segaperest, teises klassis, meil on kolm eesti perest pärit last, ja lapsed omavahel vene keelt mitte sõnagi ei räägi. Täitsa müstiline. Nad kuskil viiendas klassis või vanemana pidid minema üle aga praegu lapsed räägivad ainult eesti keelt.

Kõik intervjuueeritavad arvavad, et Narva venelased peaksid oskama eesti keelt, aga et seda on praktikas väga raske saavutada, kuna venelastel pole eesti keelt lihtsalt tarvis ning seetõttu on neil raske leida nii motivatsiooni õppimiseks kui ka praktikat.

R: neil pole võimalik seda siin selgeks saada, ainult kui omavahel hakkaksid rääkima.

T: et nad kõik hakkaks, see pole võimalik.

I: nad võiksid küll. Noored tasapisi oskavad. Samas on huvitav et pole midagi aastatepikku külge hakanud. Nad ei tunnetagi vajadust. Kuni vajadust ei tekitata, nad ei hakka.

Leitakse, et keelekursuste süsteem võib olla paljude jaoks liiga keeruline:

A: Siin on nii palju räägitud sellest et (.) noh seda suurt raha on eraldatud muukeelsetele keeleõpinguteks /.../ aga ta on kuidagi nii keeruliseks tehtud, see protsess (.) et alguses on see et sa käid oma raha välja (.) siis on need eksamid ja kui sa sooritad siis sa saad selle raha tagasi. /.../ osades on nagu see trotsi tekitanud (.) et osadel inimestel nagu ei olegi eriti seda raha välja käia.

Eesti keele elujõulisuse parandamine

Eesti keele elujõulisuse parandamise kohta arvati, et selleks peaks tegutsema eelkõige riik ja Narva eestlased ise.

T: riik peaks tegema midagi selleks. Midagigi.

V: no muidugi rohkem neid eestvedajaid oleks ka rohkem vaja. Mitte ainult nii et ametiasutustesse tulevad siia need ametnikud aga pärast lähevad ära. (.) et nende osakaal on vähe tunda (...) Ise peab aktiivsem olema (.) eestlased peavad /.../ et oleks teada et see on asutus kus saab alati kasutada eesti keelt.

Narva eestlasi peetakse keskmiselt vähem väljapoole elavaks kui venelasi, selle tõttu ei olevat ka eesti keel nii palju kosta:

L: Mingil määral mulle aegajalt tundub et Narva eestlane on passiivne (.) passiivsem kui Narva venelane. Samas see ei pruugi tõsi olla sest Narva eestlasi on võrreldes Narva venelastega palju palju vähem (.) see on umbes nagu hiiudja hääl kõrbes.

Eriti vanemad intervjuueeritavad sooviksid, et oleks rohkem eesti seltsitegevust:

V: et nagu seda seltskonna liikumist ei ole (.) kui oleks nii nagu vanasti olid need mitmesugused seltsid või taidlus või (.) see aitaks väga palju kaasa (.) siis tuleksid

*kõik need kes on huvitatud eesti keelest /.../ ma arvan et see on kõige suurem puudus.
/.../ aga väljaspoolt ka keegi ei anna käsku et hakka seda tegema.*

Küsimusele, kas riik peaks midagi tegema selleks, et parandada eesti keele elujõulisust Narvas, vastati, et kindlasti peaks, aga pole päris kindel, mida.

K: kindlasti peaks üritama, aga kuidas, seda ei tea. Näiteks see venekeelsete koolide programm, see 60-40, see võib-olla toimib Tallinnas, aga Narvas on see totaalne absurd eksju. Kui täiesti vene rahvusest inimene õpetab täiesti vene rahvusest inimestele eesti keeles erinevaid aineid. Kusjuures see eesti keel ei kannata mitte mingisugust kriitikat.

Nii nagu ka ankeetküsitluse vastajad, peavad ka intervjuueeritavad Narva eesti keele olukorra parandamiseks üheks parimaks vahendiks mõne riigiasutuse Narva toomist:

R: kui mingi riigikaitse akadeemia tuleks siia näiteks.

K: jah, midagigi. Vot nüüd tuli (.) oli ästi hea meel tuli (.) Vabariigi aastapäeva paiku oli nii ilus oli vaadata kõik olid Narvas. Ja siis (.) nagu käega pühitud (.) kõik, nüüd on vaikus. Enne seda enne valimisi käis ministreid (.) kõiki asju oli meil Narvas nii palju.

R: peale seda unustatakse meid lihtsalt ära.

Riigi kohaloleku suhtes, mille olulisust eesti keele elujõulisuse parandamisel ka paljud ankeetküsitluste vastajad välja tõid, on narvalased üldiselt pessimistlikult meelestatud.

A: ah ei ole siin mingit riigi kohalolekut või tõesti sellist ei ole.

T: sest et ega nad eriti huvitatud ei ole. (.) korra (.) siis kui on valimised.

Intervjuueeritavad leiavad, et Narva linnavõim on orienteeritud pigem vene kultuurile ja koostööle Vene linnadega.

T: tegelikult jah meil on see suundumus pigem sinnapoole (osutab ida suunas) et isegi ei üritata vaadata sinnapoole (osutab lääne suunas) sest tegelikult on riik meid ka maha kandnud. Me oleme pigem selline ebameeldiv asi mida ei maksa torkida.

Sarnaselt ankeetküsitluse vastajatega peavad ka intervjuueeritavad oluliseks nõudlikkust eestikeelse seadusandluse, dokumentatsiooni ja ametnike keeleoskuse suhtes.

L: No riik teeb tegelikult tausta taga õige palju (.) kõik üleriigilised asjad mis praegu internetti lähevad /.../ kõik dokumentatsioon ja kõik küsimused ja vastused tuleb anda riigikeeles (.) see nagu peaks noorematel stimuleerima (.) riigikeele kasutamist.

Narva eesti keele kestlikkuse tagamiseks peeti oluliseks ka eestikeelse hariduse parandamist nii eesti kui vene emakeelega õpilaste jaoks. Murekohana nimetati eelkõige hea tasemega õpetajate vähesust:

R: teine asi mis nad võiks teha tõesti kui nad nüüd tahavad teha meile riigigümnaasiumit siia (.) olgu kena ja andku meile tugevad õpetajad (.) et see Narvas olev riigigümnaasium meelitaks ka enda poole inimesi näiteks Jõhvist või mujalt. Aga noh meil on küll riigigümnaasiumi idee õhus aga mitte keegi ei oska öelda ka haridusministeerium ei osanud öelda kust siia need pedagoogid tulevad.

Eesti keele kestlikkus Narvas

Intervjuudest jääb kõlama arvamus, et kuni Narva on Eesti riigi osa, on eesti keel Narvas kestlik. Öeldakse ka, et kuni Narvas elab vähemalt üks eestlane, on eesti keel kestlik.

L: kadumist esialgu märgata ei ole seni kui on Eesti Vabariik (.) vähemalt piirivalvurid jäävad alles /.../ ja ega siis eesti raadio töötab, eesti televisioon näitab /.../ ja päris viimased eestlased ka Narvast ära ei sõida.

K: kui ikka riik järjekindlalt nõuab et asjaajamiskeel peab olema eesti keel ja koolides dokumentatsioon peab olema eesti keeles siis tahes või tahtmata peavad olema need inimesed. Nii kaua ta ikka püsib

T: Jääb kasvõi kaks või kolm või noh käputäis eestlasi ja ära ta ei kao

R: Eks ta siin kiratseb ja hingitseb aga ega ta ära päris ei kao.

Samas arvas enamik intervjuueeritavaid ka, et eesti ka vene keele osatähtsused ei muutu lähitulevikus. Kardetakse küll, et eestlaste arv väheneb tulevikus pisut, kuid samas oskab järjest rohkem venelasi eesti keelt. Üks intervjuueeritav on väga optimistlik ning leiab, et eesti keele tähtsus Narvas kasvab lähiajal.

L: seni kuni on Eesti riik siis siin eesti keele tulevik läheb pikkamööda aga stabiilselt ülesmäge.

Intervjuude kokkuvõte

Üldiselt ei olnud intervjuueeritavad eesti keele tuleviku suhtes Narvas päris pessimistlikud. Leitakse, et eesti keele olukord on nõrk, kuna eestlaste osakaal Narvas on väike, võimalused eesti keelt õppida ja kasutada on piiratud ning paljud muu emakeelega inimesed riigikeelt ei oska. Samas on kõik intervjuueeritavad kindlad, et kuni Narva asub Eesti Vabariigis, ei saa ka eesti keel kaduda. Pigem nähakse eesti keele olukorra väga aeglast paranemist, kuna järjest enam venelasi on huvitatud selle õppimisest ja kasutamisest. Narva eestlased peavad äärmiselt oluliseks riigipoolset nõudlikkust asjaajamiskeele, ametnike keeleoskuse, tänavasiltide ja reklaamide keele ning õpetajate taseme suhtes.

Eesti keele elujõulisuse parandamiseks soovitakse, et riik tooks Narva mõne oma struktuuri, nt riigikaitseakadeemia või mõne ministeeriumi osa. Narva eestlased tunnevad muret, et riik on linna unustanud või sellega tegelemisest loobunud ning tuuakse välja, et see oleks kõige selgem viis riigi kohaloleku näitamiseks Narvas. Samuti soovitakse, et Narva loodaks riigigümnaasium ning soodustataks hea eesti keele oskusega õpetajate tulekut linna. Intervjuueeritavad usuvad, et eesti keele elujõulisust aitaks parandada ka muu emakeelega inimeste eesti keele õppimise võimaluste lihtsustamine ja parandamine, nt peetakse praegust keelekursuste süsteemi liiga keeruliseks ning paljude õpetajate eesti keele oskust liiga nõrgaks. Tuuakse välja ka see, et Narva eestlased peaksid ise olema aktiivsemad ja ettevõtlikumad.

6. Järeldused ja poliitikasoovitused

Järgnevalt analüüsitakse uuringu tulemusi kvalitatiivselt ning tehakse järeldused eesti keele elujõulisuse kohta Narvas neljas kategoorias:

1. elanikkond – vanus, sugu, rahvus, haridus, kõnelejaskonna suurus ja osakaal Narva rahvastikust;
2. keeleoskus – Narva eestlaste keeleoskus ehk suutlikkus kuuluda eri suhtlusvõrgustikesse, liikuda sotsiaalses, majanduslikus ja geograafilises ruumis ning teha keelevalikuid oma eelistuste järgi;
3. keelekasutus, võimalused ja institutsionaalne toetus – keelekasutus igapäevaelus ja (elektroonilise) meedia tarbimisel; hariduse, keelepoliitika ja institutsioonide mõju Narva eesti keele elujõulisusele;
4. keelehoiakud – kõnelejate soov eesti keelt kasutada ja edasi anda, hoiakud eesti keele elujõulisuse ja tuleviku suhtes.

Elanikkond

Eestlaste osakaal Narva elanikkonnast on umbes 5% ehk 3000 inimest ligikaudu 59 000 elanikust. Venelaste osakaal narvalastest on 88% ehk 51 000 inimest. Eesti keel on emakeel umbkaudu pooltel end eestlasena defineerivatel elanikel. Mehi on linna elanike seas 44% ja naisi 56%. Narva linna elanike keskmine vanus on 42,9 eluaastat ning mediaanvanus 45 aastat.

Narva rahvuslik koosseis ei ole taasiseseisvumisest saadik märkimisväärselt muutunud, kuigi muutunud on ametlik asjaajamiskeel, koolid on asunud eestikeelsele õppele üle minema, linn on üldiselt palju enam orienteeritud eesti kultuurile, Narva on tulnud eestlastest ametnikke, õpetajaid jm ametite esindajaid ning muutunud on ka tööstus, mis taasiseseisvumisele eelnenud poolsajandi jooksul Narva palju eri rahvustest inimesi kokku tõi. Kuna eestlaste osakaal ei ole viimaste aastakümnete jooksul vähenenud, võib järeldada, et nende vähesus Narvas ei ohusta eesti keele kestlikkust – küll vähese elujõulisusega, on eesti keel Narvas seni püsinud ning Eesti riigi toel saab eesti keele elujõud, kuigi aeglaselt, ainult paraneda. Seda toetab ka muu emakeelega inimeste üha paranev eesti keele oskus. Objektiivseid põhjuseid, miks Narvas peaks domineerima vene keel, jääb järjest vähemaks.

Keeleoskus

Narva 58 663 elaniku seas on 12 724 vähemalt 10-aastast eesti keele oskusega inimest, kellest 1229 räägib eesti keelt emakeelena. See tähendab, et umbes 38 000 elanikku ei oska eesti keelt. Muu emakeelega inimeste eesti keele oskus on märgatavalt parem noorema elanikkonna seas, kellest umbes pooled oskavad eesti keelt piisavalt, et igapäevase suhtlusega hakkama saada. See tähendab siiski, et ligi pooled noortest ning enam kui kolmveerand keskealistest ja vanematest elanikest ei oska eesti keelt. Vanusegruppide peale kokku oskab Narvas eesti keelt vaid iga viies muu emakeelega inimene. See tähendab, et Narva muukeelsete eesti keele oskus on tõepoolest märksa nõrgem, kui on kogu Eesti keskmine (44% kogu Eesti muukeelsetest oskavad eesti keelt). Samas on noorema generatsiooni üha paranev eesti keele oskus väga hea märk eesti keele kestlikkuse jaoks.

Küsimustiku täitnud eestlaste eesti ja vene keele oskus on väga heal tasemel. Ka intervjuudest selgub, et peaaegu kõik Narva täiskasvanud eestlased oskavad vene keelt. Eesti keele oskust peetakse töökoha leidmisel kõige vajalikumaks omaduseks. Intervjueeritavad kinnitavad, et eesti keelt oskavatel inimestel on Narvas võrdlemisi lihtne tööd leida, võrreldes eesti keele oskusega inimestega. Seega on eestlastel Narvas elamiseks vähemalt formaalselt eelis, kuigi tuuakse välja ka, et vene keele oskusega eestlased Narvas enamasti kaua ei püsi.

Selle põhjal, et eesti keelt peetakse Narvas töökoha leidmisel vajalikuks ning järjest rohkem Narva noori muu emakeelega inimesi oskab eesti keelt, võib järeldada, et keeleoskus ei ohusta eesti keele kestlikkust Narvas olulisel määral. Eesti keele oskusega inimeste osakaal on küll endiselt väga väike, kuid siiski kasvanud, võrreldes taasiseseisvumise eelse ajaga. Võib uskuda, et Narva elanike eesti keele oskus pigem paraneb kui halveneb. Vähemalt praeguses demograafilises olukorras on aga eesti keele kestlikkuse tingimuseks Narvas kakskeelsus. Seda võib analüüsida kaht moodi. Ühelt poolt võib uskuda, et mida rohkem oleks Narvas inimesi, kes ei oska vene keelt, seda rohkem oleks Narvas eestikeelset keskkonda ning seda rohkem oleks ka Narva muukeelsetel motivatsiooni eesti keelt õppida. Teisalt on aga praegu olukord pigem selline, et vene keele oskusega inimesed tunnevad end Narvas võõrana ning ei jää sinna rohkem kui paariks aastaks elama. Praeguse rahvusliku koosseisuga Narvas on eesti keele kestlikkuse tagamise vahendiks kakskeelsus – muu emakeelega inimesed õpivad üha rohkem eesti keelt ära ning

ka eesti emakeelega inimesed peavad oskama vene keelt. Kui Narva rahvuslik koosseis aja jooksul muutub, võib mitmekeelsuse tingimus lõpuks kaduda.

Inglise keelt oskavad küsitluse tulemuste põhjal vähemalt „mõnevõrra“ (enesehinnang „3“) ligikaudu pooled vastajatest ning kõik alla 30 aastased. Küsitluse tulemusi keeleoskuse kohta on keeruline võrrelda rahvaloenduse absoluutsete hinnangutega (keeleskus kas on või ei ole), kuid võib arvata, et valimisse on sattunud keskmisest parema inglise keele oskusega vastajad või lihtsalt suurem osakaal noori. Rahvastiku ja eluruumide loenduse (2011) järgi oskab Narva elanikest inglise keelt 15%, terve Eesti peale on tulemus aga 38%. Eriti palju erineb inglise keele oskus eesti emakeelega inimeste seas, kellest kogu Eestis oskab inglise keelt 45%, Narvas aga vaid 31%. Muu emakeelega inimestest oskab inglise keelt Narvas 15% ning kogu Eestis 24%. See ei ole aga kuigi üllatav, kuna enamik Narva eestlasi on niigi eesti-vene kakskeelsed. Nii ankeetküsitlusest kui ka intervjuudest selgus, et inglise keelt kasutavad Narva eestlased igapäevaselt väga vähe.

Inglise keele oskus võib eesti keele kestlikkust Narvas kaudselt ohustada, kuna laiendab indiviidi võimalusi maailmas ringi liikuda ehk teisisõnu annab eestlastele paremad võimalused Narvast mujale kolimiseks. Kuna eesti emakeelega inimeste seas on rohkem inglise keele oskajaid kui muu emakeelega inimeste hulgas, on eestlastel Narvast nt välismaale lahkumiseks rohkem võimalusi. Samas ei ole keeleskus kui võimalus veel põhjus teise linna või riiki kolimiseks. Samuti võib pidada tõenäolisemaks, et venekeelsetesse riikidesse ja piirkondadesse liiguvad kultuuritausta tõttu pigem just muu emakeelega inimesed. Seega pole alust arvata, et elanike inglise keele oskus eesti keelekestlikkust Narvas otseselt mõjutaks.

Keelekasutus

Uuringust selgub, et Narva eestlaste eesti keele kasutamine on üsna kapseldunud. Eesti keelt kasutatakse peamiselt kodus ning kindlates kohtades, nagu Narva Eesti Gümnaasium, lasteaed Punamütsike, Narva Eesti Selts. Sõprade-tuttavatega ja töökaaslastega suheldakse eesti ja vene keeles umbkaudu võrdselt. See on ootuspärane, kuna täielikult ükskeelseid töökeskkondi on Narvas vähe ning ka sõpru on enamikul inimestest mitme rahvuse seast. Eestlased suhtlevad vene emakeelega inimestega rohkem vene kui eesti keeles, s.t. kui suheldakse töökaaslasega, kelle emakeel on vene keel, lähevad eestlased tihti vene keelele üle.

Paljudel eestlastel on harjumus kasutada kodust väljaspool vene keelt olenemata sellest, kas vestluspartner oleks valmis ka eesti keeles rääkima. Vene keele kasutamist peetakse enamasti lihtsamaks ja kiiremaks, nt saab sellega poes ostud kiiremini sooritatud. Samas tuuakse intervjuudes välja, et eesti keelt saab avalikus sfääris üha rohkem kasutada, nt räägivad paljud poemüüjad ostjatega eesti keeles. Narvas on kohti ja valdkondi, mis on peaaegu täielikult venekeelsed. Kõige kindlamalt domineerib vene keel meditsiinis. Paljud informandid kinnitasid, et arstiabi on Narvas eesti keeles väga keeruline saada. Endiselt domineerib vene keel ka klienditeeninduses ja kaubanduses. Selle põhjuseks võib pidada nii töötajate kesist eesti keele oskust kui ka eestlaste harjumusi – informandid kinnitasid et võiksid müüjate ja klienditeenindajatega rohkem eesti keeles rääkida kui praegu, kuid see oleks aeganõudvam ja vaevalisem. Mainitakse ka viisakust ja normist kinnipidamist: kuna Narvas on kombeks, et avaliku suhtluse keel on vene keel, ei sõanda paljud eestlased ise võõraste poole vene keeles pöörduda. Näiteks tervitavad paljud eestlased võõrast inimest kahes keeles ning kasutavad edaspidi vestluskaaslase emakeelt.

N-ö eestikeelse sfääri hoidmises on eestlased üsna kindlameelsed. Kodus ning lastega suhtleb enamik informante eesti keeles. Samas on Narvas ka palju segaperekondi, kus abikaasad suhtlevad omavahel enamasti vene keeles. Intervjueeritavad tõid lausa välja, et nende laste koolikaaslaste seas on segaperekonnast pärit lapsi märksa rohkem kui ükskeelsetest peredest pärit lapsi. Välja toodi ka, et paljud lapsed suhtlevad koolis vahetundides omavahel vene keeles, kuigi vanemad soovivad, et nad räägiksid eesti keeles. Sedagi võib analüüsida mitmeti. Võib nõustuda eestlastest vanemate murega laste eesti keele üle. Kui lapsed räägivad vabatahtlikult vene keelt, võib see tähendada, et nad lähevad tulevikuski kergemini vene keelele üle ning loobuvad eesti keele hoidmisest. Teisalt aga võib lähtuda arusaamast, et kakskeelsus on Narvas vajalik ning seda võib pidada lausa eesti keele kestlikkuse tingimuseks. Sel juhul on isegi kasulik, kui lapsed omavahel vene keelt harjutavad, vähemalt eeldusel, et nad on kodust kaasa saanud eesti keele oskuse ja taju selle väärtuslikkusest. Kumb analüüs on õige, näitab ainult aeg ja tulevased uurimused Narva eesti keelest. Arvestades aga magistritöö uurimuse tulemusi, mis näitavad, et eestlased on väga huvitatud järeltulevatele põlvkondadele eesti keele õpetamisest, võib pigem arvata, et laste omavaheline vene keele rääkimine ei ole eesti keele kestlikkuse seisukohast kahjulik.

Meediatarbimisel eelistab suurem osa vastajatest eesti keelt ning üsna paljud märkisid ka, et kasutavad eesti ja vene keelt võrdselt. Kõige rohkem loetakse eestikeelseid ajalehti: umbes neli vastajat viiest loevad pigem eestikeelset paberlehte ning kolmveerand vastajatest eelistab võrguväljaannetest enamasti eestikeelset. Üle 80% vastajatest loeb ka raamatuid rohkem eesti keeles ning käib eestikeelsetel teatrietendustel. Kõige vähem vastajaid eelistab eesti keelt televiisori vaatamisel ning muusika kuulamisel – alla 60% vastajatest märkis, et tarbib neid meediume ainult või rohkem eesti keeles. Elektroonilises meedias kasutatakse vene keelt kõige enam tekstisõnumite saatmisel ja sotsiaalmeedias, kuna need kanalid on kõige enam seotud sõpradega suhtlemisega. Samas kasutab kõigi elektroonilise meedia kanalite puhul umbes veerand vastajatest ainult eesti keelt.

Narva eestlaste keelekasutuse seisukohalt võib järeldada, et eesti keel on kestlik, aga mitte kuigi elujõuline, lähtudes definitsioonist, et elujõulisus tähendab ka võimet kasvada, laieneda ning kasutusvälja avardada. (vt pt 2.2., lk 17–18.) See definitsioon erineb mõnevõrra Martin Ehala etnolingvistilise elujõulisuse definitsioonist, mis ütleb, et et rühma elujõulisus tähendab võimet eristuda ja toimida kollektiivselt, ning et kui rühma elujõulisus on nõrk, on oht, et rühm sulandub teisesse rühmadesse ja lakkab olemast (Ehala 2012: 109). Narva kontekstis selgub, et eestlaste kogukonda ei ähvarda assimileerumine, kuna eesti keele säilimist toetavad nii kõnelejate keelehoiakud kui ka riigikeele staatus. Samas on tajutav, et eesti keel Narvas ei ole elujõuline, vaid pigem hingitseb. Võrdluseks võib tuua ka Eesti keele seletava sõnaraamatu (EKSS 2009) definitsiooni „eluks ja tegevuseks võimeline; jõuline, tugev“. Narva eesti keel ei ole praegu võimeline igasuguseks tegevuseks, selle kasutusvaldkonnad on piiratud ning on olukordi, milles eesti keele kasutamine ei ole kombeks, nt võõra inimese poole pöördumine tänaval, või kus eesti keele kasutamine on raskendatud, nt meditsiin. Elujõu suurendamiseks peaks oluliselt laiendama eesti keele kasutusväljasid. Praegune olukord, kus eestlased räägivad omavahel kodus, erasfääris ja kindlates institutsioonides eesti keelt ning õpetavad seda ka oma lastele, võiks olla piisav eesti keele säilimiseks, kuna üldjoontes sellisena on eesti keel Narvas aastakümnete vältel püsinud. Elujõulisus eeldab aga ka võimet laieneda, areneda ja muutuda, n-ö tegutseda. Selleks oleks vaja laiendada eesti keele kasutamist avalikus suhtluses, sh teeninduses, ametisuhtluses, meditsiinis ja politseiga suhtlemisel. Eesti keele kasutusväljade laiendamise eelduseks on nii keeleõppe arendamine, institutsionaalse toe tugevdamine ning eelduste loomine eestlaste arvu suurenemiseks Narvas.

Keelehoiakud

Narva eestlaste keelehoiakud on enamasti eesti keele kasutamist ja edasiandmist soosivad, kuid eesti keele tuleviku suhtes kohati pessimistlikud. Enamik eestlasi peab väga oluliseks, et nende järeltulijad räägiksid eesti keelt. Uuringu tulemused näitasid, et vaid väga üksikute eestlaste jaoks ei ole eesti keele edasiandmine oluline. Enamik vastajaid leidis, et ka Narvas elavad venelased peaksid oskama eesti keelt. Samas tuli intervjuudest välja, et üldiselt peavad ka eestlased Narva venelaste eesti keele õppimist raskeks ning leiavad, et ei ole sugugi tõenäoline, et kõik venelased võiksid eesti keelt osata. Paljud intervjuueeritavad ja küsimustiku täitnud kinnitasid aga, et on väga meeldiv muu emakeelega inimestega eesti keeles rääkida ning et nad teevad seda, kui on võimalik ning üritavad olla keeleõppijate suhtes toetavad. Keeleõppijate toetamist ja üldist positiivset suhtumist pidasid oluliseks paljud informandid. Suur osa Narva eestlastest leiab ka, et riik peaks midagi tegema eestlaste arvu ja eesti keele elujõu suurendamiseks Narvas. Selles, mida riik peaks tegema, ei ole paljud vastajad kindlad, kuid uuringust tuleb igal juhul selgelt esile, et narvalaste jaoks on riigi kohalolek väga oluline ning riigi rolli eesti keele kestlikkuse tagamisel peetakse tähtsaks.

Teisalt on paljud Narva eestlased pessimistlikud eesti keele tuleviku suhtes ning leiavad, et vene keelt kasutada on lihtsam. Kolmandik uuringus osalejatest arvas, et eesti keele olulisus Narvas väheneb järgneva kümne aasta jooksul. Veidi vähem inimesi arvas, et vene keele tähtsus suureneb, ning umbes sama paljud leidsid, et inglise keele tähtsus suureneb järgmise kümne aasta jooksul. Paljud informandid arvasid, et riik on Narva maha jätnud ning et eesti keel sureb välja, kuna pole piisavalt ettevõtlikke inimesi. Samas oli siiski veel rohkem neid inimesi, kes usuvad, et eesti keele tähtsus kasvab järgmise kümne aasta jooksul. Nii arvasid umbes pooled informandid. Ka ankeetide sõnalisest osast ja intervjuudest tuli välja, et rohkem on neid inimesi, kes usuvad, et eesti keele elujõulisuse suurendamine on küll vaevarikas ja aeglase protsess, kuid kui sellega tegeleda, siis eesti keele olukord Narvas pigem paraneb.

Kokkuvõtlikult järeldub uuringust, et eesti keel Narvas on kestlik, kuid praegu mitte kuigi elujõuline. Kõik intervjuueeritavad kinnitavad, et kuni Narvas elab vähemalt paar eestlast ning kuni riik on jätkuvalt nõudlik eestikeelse dokumentatsiooni ja asjaajamise suhtes, on eesti keel kestlik. Eesti keele elujõulisust on võimalik parandada, kui sellesse panustavad nii riik kui elanikud ise. Vaja on laiendada eesti keele kasutusväljasid, parandada muu

emakeelega inimeste keeleoskust, panustada mitmekeelsusse ning samal ajal toetada eesti keele kasutamise suhtes positiivsete hoiakute kujunemist. Narva eestlaste ning narvalaste jaoks laiemalt on väga oluline riigi toetus ja kohalolek Narvas. Järgnevalt on välja toodud poliitikasoovitused eesti keele elujõulisuse suurendamiseks Narvas.

- **Riik peaks leidma võimaluse tuua Narva mõni riigiasutus või selle allüksus.** See oleks otsesem viis näidata riigi kohalolekut Narvas, parandada piirkondadevahelist koostööd ning suurendada eesti keele elujõulisust nii institutsionaalse kui emotsionaalse toe kaudu.
- **Riik peab jätkuvalt olema nõudlik keeleseaduse täitmise suhtes.** Narva eestlaste arvates on see kõige kindlam eesti keele kestlikkuse tagaja ning usutakse, et see motiveerib muu emakeelega inimesi eesti keelt õppima.
- **Parandada eestikeelse hariduse taset Narvas.** Väga oluline on, et Narvas oleks hea eesti keele oskusega õpetajaid. Eelkõige peaks soodustama Narvas kasvanud noorte õpetajakutse valikut ning Narva tööle asumist. Praegust TÜ Narva Kolledži pedagoogikaõpet peetakse eesti keele oskuse saavutamise poolest nõrgaks, kaaluda võiks eestikeelse pedagoogikaõppekava rajamist.
- **Lihtsustada eesti keele kursuste süsteemi täiskasvanud keeleõppijate jaoks.** Praegune kord, mille kohaselt saab keelekursustel osaleja oma osalustasu tagasi, kui on keeleeksami edukalt sooritanud, on paljude jaoks heidutav, kuna summa, mis tuleb alguses välja maksta, käib üle jõu.
- **Toetada peaks eestikeelse kultuuri toomist Narva,** nt teatrietenduste, kontsertide, festivalide jm.
- **Toetada ettevõtlust,** luua võimalusi mujalt Eestist Narva elama asuda ning toetada sellega eestikeelse keskkonna arengut.
- **Parandada suhtumist Narvasse** ning loobuda uskumusest, et see on venemeelne linn.

Kokkuvõte

Magistritöö esimeses, sissejuhatavas peatükis tutvustati uurimuse eesmäärke, meetodeid, Narva keeleruumi ja eesti keele olukorda, ainekogu kogumise käiku ja keelejuhte. Uurimuse tegemisel on kasutatud triangulatsioonimeetodit. 112 põlist Narva eestlast osales ankeetuuris, mis sisaldas küsimusi neljast valdkonnast: taustainfo, keeleoskus, igapäevane keelekasutus, sh meedia kasutamise keeled, ning keelehoiakud, sh keele põlvkondlik ülekanne. Kaheksa keelejuhiga tehti ka 30–75 minuti pikkune intervjuu. Lisaks on uuringus olulisel kohal 2011. aasta rahvaloenduse tulemused eesti keele oskuse ja võõrkeelteoskuse kohta. Rahvaloenduse tulemusi kasutati võrdlusmaterjalina ankeetküsitluste tulemustele ning nende abil kirjeldati ka Narva muu emakeelega inimeste eesti keele oskust, mis on samuti eesti keele kestlikkuse seisukohalt oluline.

Magistritöö teooriaosas tutvustati olulisi teoreetilisi lähenemisi ja uurimisprojekte: keeleökoloogiat, etnolingvistilise vitaalsuse ja etnolingvistilise jätkusuutlikkuse teooriat, keelehoiakute teooriat ning ELDIA (European language Diversity for All) ja EKKAMi (Eesti keele kestlikkus avatud maailmas) projekte. Magistritöö tulemuste analüüs toetub peamiselt kahele allikale: John Edwardsi (1992, 2010) keeleökoloogia mudelile, mis arvestab keele kestlikkuse hindamisel nii kõneleja, keele kui keskkonna teguritega, ning selle mudeli kohandusele projekti EKKAM jaoks. Projekti EKKAM meeskond on kohandanud Edwardsi mudelit järjekindlamaks ja paindlikumaks. Siiski ei saa kumbagi mudeli varianti magistritöös täielikult üle võtta.

Kolmandas kuni viiendas peatükis esitati magistritöö jaoks läbiviidud uurimuse tulemused. Kolmandas peatükis tutvustati tulemusi Narva eestlaskonna keeleoskuse kohta. Keeleoskust analüüsiti eesti, vene, inglise, soome ja saksa keele puhul nelja osaoskuse (arusaamine, rääkimine, lugemine, kirjutamine) kaupa ning vastajate enesehinnangute kaudu. Keeleoskuse analüüsimine on oluline, kuna sellel põhineb nii indiviidi võimalikkus kuuluda eri suhtlusvõrgustikesse ja teha erinevaid keelevalikuid kui ka keelevahetus.

Eesti keele oskus oli kõigil vastajatel enese hinnangul peaaegu võrdne, enamik vastatest valdab seda vabalt. Vene keele oskuse puhul esines vanuselisi kui osaoskuste erinevusi, kuigi pole alust arvata, et vanuselised erinevused Narva eestlaste vene keele oskuses oleks süstemaatilised. Osaoskustest hinnati kõige kõrgemalt arusaamist ja rääkimist, kõige madalamalt kirjutamist, mille keskmine hinnang 18–29aastaste seas oli lausa 0,9 punkti

madalam kui arusaamisoskusel (vastavalt 3,6 ja 4,5). Oma inglise keele oskust hindasid kõige kõrgemalt nooremad vanusegrupid, vanuse kasvades langes inglise keele oskusele antud hinnang. Osaoskuste lõikes oli tähelepanuväärne, et inglise keele rääkimisoskust hindasid noored madalamalt kui kirjutamisoskust. Saksa keele hinnangud olid sarnaselt inglise keele omadega kõrgeimad noorimas vanuserühmas ja madalaimad vanimas rühmas. Oma soome keele oskust hindasid kõige kõrgemaks 30–49aastased ning osaoskustest kõrgeimalt hinnati arusaamisoskust.

Neljas peatükk sisaldas tulemusi Narva eestlaste keelevalikute kohta argisituatsioonides ning meedia kasutamisel. Tulemused igapäevase keelekasutuse kohta näitavad, et Narva eestlased kasutavad lähimas suhtlusringis peamiselt eesti keelt, kõige enam lapse, koolikaaslaste, sugulaste ning perega suheldes. Laiemad igapäevased suhtlusvõrgustikud on aga keeleliselt rohkem segunenud, nt sõprade ja töökaaslastega kasutavad peamiselt eesti keelt ainult pooled vastajatest, trennikaaslastega aga vaid kolmandik. See näitab, et enamike Narva eestlaste suhtlus on igapäevaselt kakskeelne ning koodi vahetatakse tihti. Samas selgus intervjuudest, et Narvas on ka väga vähe võimalusi nt lastel eestikeelses trennirühmas käia. Kõige vähem kasutatakse eesti keelt meditsiinitöötajate, naabrite ja võõrastega suheldes, vastavalt 12%, 14% ja 16% vastajaist märkis, et kasutab nende inimestega suheldes ainult või rohkem eesti keelt. Meditsiinitöötajate jaoks võib vene keele eelistamise põhjuseks olla, et nende eesti keele oskus ei vasta meditsiini täpsuse- ja detailsusevajadusele. Võõraste puhul eeldab suurem osa vastajatest, et nende emakeel on vene keel, seetõttu on vene keeles pöördumine tavaline. Intervjuudes tuli juttu ka sellest, et paljudel Narva eestlastel on Nõukogude ajast säilinud harjumus rääkida väljaspool kodu vene keeles. Müüjate ja klienditeenindajatega suhtleb peamiselt eesti keeles ainult veidi üle veerandi vastajatest. Umbes kolmandik vastajatest kasutab nii ametnike kui politseiga suheldes rohkem vene keelt. See tähendab, et kuigi riigiasutustes kasutatakse eesti keelt võrdlemisi palju, domineerib avalikus suhtluses siiski vene keel. Intervjuudes toodi selle põhjusena välja nii seda, et paljud suur osa Narva elanikest ei oska eesti keelt, kui ka seda, et vene keeles saab asjad kiiremini aetud.

Viiendas peatükis esitati Narva eestlaskonna keelehoiakud, ankeedi sõnalise osa intervjuuainestiku analüüsi tulemused. Keelehoiakute puhul on märkimisväärsim tulemus, et 95% vastajate jaoks on tähtis, et nende järeltulijad oskaks eesti keelt. See on keele kestlikkuse jaoks oluline, kuna keele põlvkondlikku ülekandumist on peetud üheks

olulisimaks jätkusuutlikkuse teguriks. Veel selgus tulemustest, et 90% vastajatest arvab, et venelased Narvas peavad oskama eesti keelt, kuigi peaaegu sama suur osa inimestest märkis, et pöördub ise Narvas võõra inimese poole vene keeles. Arvamustes keelte tähtsuse muutumise kohta järgmise 10 aasta jooksul lähevad vastajad kaheks. Kõige rohkem (51%) on neid, kes arvavad, et eesti keele tähtsus tõuseb, kuid sellest vaid mõnevõrra vähem (35%) on neid, kes leiavad, et eesti keele tähtsus hoopis langeb. Umbes kolmandik vastajatest arvab, et vene keele tähtsus suureneb, ning sama palju on neid, kes arvavad, et suureneb inglise keele olulisus, kuid vähesed arvavad, et mõlema tähtsus suureneb.

Magistritöö kuuendas peatükis analüüsitakse kvalitatiivselt nii küsimustiku, intervjuude kui ka rahvastiku ja eluruumide loenduse (2011) tulemusi, et vastata küsimusele, kas Eesti keel Narvas on kestlik. Tulemusi analüüsitakse neljas kategoorias: 1) elanikkond, 2) keeleoskus, 3) keelekasutus, võimalused ja institutsionaalne toetus ning 4) keelehoiakud. Iga kategooria puhul analüüsitakse, kas selle olukord ohustab eesti keele kestlikkust Narvas.

Eestlaste osakaal Narvas on väga väike, kõigest 5%, kuid see ei ole Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest saadik langenud. Samuti on eesti keel Narvas säilinud poolsajandi jooksul, mil Eesti kuulus NSL Liidu koosseisu. Seda arvestades võib järeldada, et eestlaste madal osakaal Narva elanikkonnast ei takista eesti keele kestlikkust. Keeleoskuse puhul on kõige olulisem järeldus, et Narva eesti keele kestlikkuse tagamise tingimuseks on praeguses olukorras kakskeelsus – eesti keele säilimiseks Narvas on oluline nii muu emakeelega inimeste eesti keele omandamine kui ka eestlaste vene keele oskus. Narva eestlastel on vaja vene keele oskust, et end Narvas omaksvõetuna tunda ja seal kauem kui paar aastat elada – vene keele oskus on tingimuseks, et Narvas üldse eestlasi elaks. Samas on ka muu emakeelega narvalaste eesti keele oskus üha parem – eesti keelt oskavad Narvas küll vähesed, kuid eesti keele oskajate hulk on oluliselt suurem noorte hulgas. See näitab, et tulevikus eesti keele oskajate hulk Narvas pigem suureneb kui väheneb. Keelekasutuse kohta võis järeldada, et eesti keele kasutamine Narvas on praegu üsna kapseldunud, elujõulisuse tagamiseks on vaja eesti keele kasutusväljasid laiendada eelkõige avalikus suhtluses. Kestlikkuse tagamiseks peavad narvalased väga oluliseks ka riigi tuge ja kohalolekut. Kestlikkuse säilitamisel on narvalaste arvates suur roll nõudlikkusel asjaajamis- ja dokumentatsioonikeele suhtes. Eesti keele elujõulisuse suurendamiseks aga oleks Narva eestlaste arvates vaja, et riik toeks Narva mõne oma asutuse. Keelehoiakute

analüüs näitab, et Narva eestlased on eesti keele kasutamise ja edasiandmise suhtes väga soosivad, kuid Narva eesti keele tuleviku suhtes veidi pessimistlikud. Nad ootavad väga riigi kohalolekut ja panust, et tunda end eesti keele tuleviku suhtes kindlamalt. Riigilt soovitakse ka panustamist sellesse, et Narvas oleks rohkem hea eesti keele oskusega õpetajaid. Muu emakeelega inimeste eesti keele õppimist peavad nad oluliseks ning suhtuvad õppijatesse toetavalt. Niisiis võib järeldada, et Narva eestlaste keelehoiakud toetavad eesti keele kestlikkust.

Analüüsi tulemuseks on järeldus, et eesti keel Narvas on kestlik, kuid mitte eriti elujõuline, kuna selle kasutusväljad on piiratud ja on olukordi, kus eesti keelt peaaegu üldse ei kasutata. Eesti keele elujõulisuse suurendamiseks Narvas on vaja nii riigi kui kohalike elanike panust, samuti Narva maine parandamist kogu Eestis. Magistritöö viimases peatükis on esitatud poliitikasoovitused Narva eesti keele elujõulisuse suurendamiseks. Neist olulisimad on, et riik peaks kaaluma mõne oma struktuuri toomist Narva ning olema jätkuvalt range keelenõuete täitmise suhtes. Parandada tuleks ka eestikeelse hariduse taset Narvas, eelkõige on vaja rohkem hea eesti keelega õpetajaid ning lihtsamat eesti keele kursuste süsteemi täiskasvanud õppijaile.

Summary

The aim of this research was to come to a conclusion on the question whether the Estonian language is vital in the boarder town Narva. Additional objectives of the study were to find, which areas of language were the most uncertain in terms of language vitality, and to give suggestions for future policy making, to reinsure the vitality of Estonian in Narva. The main theoretical background of the thesis is comprised of language ecology, ethnolinguistic vitality and the theory of language attitudes.

In order to assess the viability of Estonian in Narva, an empirical study was conducted, utilizing the triangulation method. A questionnaire research was carried out among 112 Estonians who had lived in Narva at least over a half of their lifespan. In addition, interviews were held with 8 of the informants. Furthermore, the demographic of Narva was analysed through data from the 2011 public census and demographic history of Narva was described, based of previous studies.

The questionnaire was comprised of questions on the five following topics: background of the informant (age, gender, mother tongue, education etc.), command of language (Estonian, Russian, English, Finnish, German), everyday use of Estonian, Russian and English (e.g. with family, strangers on the street, the police, medical workers), languages used in media consumption (e.g. television, books, electronic media), and language attitudes (e.g. towards language transfer across generations, the future of Estonian in Narva, the importance of Russians in Narva learning Estonian).

The results showed that the Estonians's command of Russian is extremely high, as well as of Estonian. Command of English is very high among the younger generation but relatively poor among the older. Roughly half of the Estonian inhabitants of Narva have some command of either Finnish or German, as well. It was concluded from the analysis, that Estoanian-Russian bilingualism (on both the part of Estonians and of other nationalities in Narva) is a requirement for the vitality of Estonian in Narva.

Results on everyday language use showed that the use of Estonian is mostly encapsulated. Estonian is used inside the home, the Estonian school and kindergarten and some work spaces. A large part of the Estonians' media consumption is also done in Estonian. However, most of the public communication is done in Russian. Some spheres of public

communication are strongly dominated by Russian, such as medicine and commerce. The possibilities of Estonian are also lacking in some areas of life, such as extracurricular activity, hobbyism and culture. It was concluded that the field of use of Estonian must be widened in order to secure its vitality.

Language attitudes of Estonians in Narva are generally extremely favourable towards the usage and transfer of the Estonian language. A very large majority of the respondents of the survey denoted that it was important for them that their offsprings speak Estonian. Most also felt that Russians in Narva should have command of Estonian. However, there is also some pessimism towards the future of Estonians in Narva, which may start to compromise its vitality. It is of vital importance for the state to demonstrate its presence and interest in Narva, in order for the local Estonians to feel secure and for more Estonians to locate to the boarder town. It is suggested that the state find a way to move one of its institutions to Narva. It is also expected of the state to remain firm in its demands for language of official documentations and language command of officials. Another concern of Estonians in Narva is that of education. There is currently a lack of teachers with good knowledge of Estonian – a problem which requires strategical actions.

It is concluded that Estonian in Narva is currently vital enough to remain, however, it needs to be strengthened in order for it to grow and prosper. Suggestions for policy making ought to be considered by state institutions and an effort must be made on part of the people of Narva, in order to broaden the field of usage of Estonian and secure its vitality.

Kirjandus

- Allport, Gordon 1954. The historical background of modern social psychology. – Handbook of social psychology, vol. 1: Theory and method. Ed. G. Lindzey. Cambridge, MA: Addison-Wesley, 3–56.
- Baker, Charles 2000. A Parents' and Teachers' Guide to Bilingualism. 2nd Edition. Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd.
- Drager, Katie 2013. Experimental Methods in Sociolinguistics: Matched guise and identification tasks. Holmes, Janet and Kirk Hazen (Eds.) Research Methods in Sociolinguistics: A practical guide. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.
- Edwards, John 1992. Sociopolitical Aspects of Language Maintenance and Loss. – Maintenance and Loss of Minority Languages. Eds. Willem Fase, Koen Jaspaert, Sjaak Kroon. Philadelphia: John Benjamins, 37–54.
- Edwards, John 2006. Players and power in minority-group settings. – Journal of Multilingual and Multicultural Development, kd 27, nr 1, lk 4–21.
- Edwards, John 2010. Minority languages and group identity: cases and categories. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins.
- Ehala, Martin 2006. Etnolingvistiline vitaalsus ja selle mõõtmise. Teoreetilise keeleteaduse Eestis. II Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 68–84.
- Ehala, Martin 2009. Etnolingvistiline jätkusuutlikkus ja seda mõjutavad tegurid. Ross, Jaan; Krikmann, Arvo (Toim.). Teadusmõtte Eestis (V) Humanitaarteadused (19–34). Eesti Teaduste Akadeemia.
- Ehala, Martin 2010. Refining the notion of ethnolinguistic vitality. International Journal of Multilingualism, 363–378. <http://dx.doi.org/10.1080/14790711003637094>
- Ehala, Martin 2012. Rahvusrühmade etnolingvistiline elujõulisus Balti riikides. Akadeemia, 24 (1), 109–155.

Ehala, Martin; Koreinik, Kadri; Praakli, Kristiina; Siiner, Maarja 2014. Kuidas uurida keele kestlikkust? . Keel ja Kirjandus, 7, 1–19.

Ehala, Martin; Niglas, Katrin 2004. Eesti koolinoorte keelehoiakud. Akadeemia, 10, 2115–2142.

EKSS 2009 = Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. Toim. Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Volli. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. (kasutatud: <http://www.keeleeveeb.ee/>)

Euroopa Nõukogu 2004–2013. Euroopa ühtne keeleoskussüsteem – Enesehindamisskaala. <https://europass.cedefop.europa.eu/et/resources/european-language-levels-cefr> (vaadatud 12.05.2015)

Fill, Alwin 2006. Ecolinguistics: State of the Art 1998. – Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment. Ed. Alwin Fill, Peter Mühlhäusler. London and New York: Continuum, 43–56.

Fishman, Joshua A. 1997 (1991). Reversing Language Shift. Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages. Clevedon: Multilingual Matters.

Garret, Peter 2010. Attitudes to Language. Key topics in sociolinguistics. Cambridge: Cambridge University Press.

Giles, Howard et al. = Giles, Howard, Richard Y. Bourhis, Donald M. Taylor 1977. Towards a Theory Language in Ethnic Group Relations. – Language, Ethnicity and Intergroup Relations. Ed. Howard Giles. London: Academic Press, 307–348.

Groves , R. M. 1989. Survey Errors and Survey Costs. New York: JohnWiley.

Haugen, Einar 1972. The Ecology of Language. – Anwar S. Dil (toim), The Ecology of Language. Essays by Einar Haugen. Stanford: Stanford University Press.

HTM 2007 = Euroopa keeleõppe raamdokument. Õppimine, õpetamine ja hindamine. Haridus- ja teadusministeerium, keeleosakond. Tartu: Eesti Rakenduslingvistika Ühing.

Keeleseadus. RT I, 12.07.2014, 61. <https://www.riigiteataja.ee/akt/118032011001-?leiaKehtiv>. (vaadatud 13.05.2015)

Koreinik, Kadri 2015a. Setu keel: ELDIA uuringu lühikokkuvõte. Tartu: Tartu Ülikool.

Koreinik, Kadri 2015b. Võru keel: ELDIA uuringu lühikokkuvõte. Tartu: Tartu Ülikool.

Koreinik, Kadri; Praakli, Kristiina 2013. Keele kestlikkuse ja kao konstrueerimine poolavalikes diskursustes. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 9, 131–148.

Ladefoged, Peter 1992. Another view of endangered languages. – Language, Vol. 68, No. 4, 809–811.

Landweer, M. Lynn 2000. Indicators of Ethnolinguistic Vitality. – Notes on Sociolinguistics, vol. 5.1., 5–22. Ligipääs <http://www-01.sil.org/sociolx/ndg-lg-indicators.html> (vaadatud 10.05.2015)

Liimets, Ants 2004. 130 aastat Eesti Seltsi Narvas. – Kultuur ja Elu, nr 4, lk 50–52.

Masso, Anu, Vihalemm Triin 2005. Võõrkeelte oskus ja kasutamine, seos sotsiaalse integratsiooni ja mobiilsusega Eesti Ühiskonnas 2002–2003. Kvantitatiivne analüüs küsitluse „Mina. Maailm. Meedia“ baasil. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Matisoff, James A. 1991. Notes on the 5th Yi-Burmese Conference and subsequent peregrinations. – Linguistics of the Tibeto-Burman Area, vol. 14, no. 2.

Milroy, Lesley; Gordon, Matthew 2003. Sociolinguistics. Methods and Interpretations. Malden, MA: Blackwell Publishing.

Mong, Ken Ka Yin 2013. Language Shift of a Guangxi Hakka Minority Community in Hong Kong – Social Dislocation and Cultural Homogenization. – LCOM3001 Cultural dimensions of language and communication. University of Hong Kong.

Mühlhäusler, Peter 1996. Linguistic Ecology: Language Change and Linguistic Imperialism in the Pacific Region. London: Routledge.

Mühlhäusler, Peter 2011. Ecolinguistics, Linguistic Diversity and Ecological Diversity. – Sandra Harding (toim), The Postcolonial Science and Technology Studies Reader. Durham: Duke University Press, 198–210.

Naidjonov, Pavel. 2012. Narva eestikeelne elanikkond läbi ajaloo, nende identiteet ja keel. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Praakli, Kristiina 2009. Intervjuu keeleandmete kogumise meetodina. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat, 5(5), 209–223.

Praakli, Kristiina 2015a. Eesti keel Saksamaal: ELDIA uuringu lühikokkuvõte . Tartu: Tartu Ülikool

Praakli, Kristiina 2015b. Eesti keel Soomes: ELDIA uuringu lühikokkuvõte. Tartu: Tartu Ülikool.

Praakli, Kristiina; Metslang, Helle; Pajusalu, Karl; Koreinik, Kadri 2010. Teadusprojekti ELDIA (European Language Diversity for All) tutvustus. <http://www.eldia-project.org>. (vaadatud 14.05.2015)

Preston, Dennis R. 2004. Language with an Attitude. – The Handbook of Language Variation and Change. Ed. J. K. Chambers, Peter Trudgill and Natalie Schilling-Estes. Malden: Blackwell, pp. 40–66.

Puura, Ulrikka 2012. Veps language: An Overview of a Language in Context. Mainz: Johannes Gutenberg-Universität Mainz.

Rahvastiku ja eluruumide loendus 2011. RL0437: Rahvastik emakeele, võõrkeelte oskuse ja elukoha järgi. – http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvaloendus-/REL2011/07Rahvastiku_demograafilised_ja_etno_kultuurilised_naitajad/08Rahvus_Emakeel_ja_keelteoskus_Murded/08Rahvus_Emakeel_ja_keelteoskus_Murded.asp. (uuendatud 29.04.2013)

Rahvastiku ja eluruumide loendus 2011. RL0305: vähemalt 10-aastased haridustaseme, soo, vanuserühma, eesti keele oskuse ja maakonna järgi. 31. detsember 2011. – <http://pub.stat.ee/pxweb.2001/Database/Rahvaloendus/REL2011/04Haridus/04Haridus.asp> (uuendatud: 13.01.2015)

Räisänen, Anna-Kaisa; Kunnas, Niina 2012. The Kven language: An Overview of a Language in Context. Mainz: Johannes Gutenberg-Universität Mainz.

Sachdev, Itesh 1995. Language and Identity. Ethnolinguistic vitality of Aboriginal peoples of Canada. – The London Journal of Canadian Studies. Vol. 11., 41–59.

Sears, David O.; Henry, P. J. 2003. The Origins of Symbolic Racism. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 85, No. 2, 259–275.

Smith, Tom 2004. Context effects in the general social survey. In Measurement Errors in Surveys. Ed. Paul B. Biemer, Robert M. Groves, Lars E. Lyberg, Nancy A. Mathiowetz, Seymour Sudman. First Edition 1991. New Jersey: John Wiley & Sons, 57–71.

Tammemägi, Anni 2011. Eesti koolinoorte keelehoiakud. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Tammemägi, Anni.; Ehala, Martin 2012. Koolinoorte keelehoiakud 2011. aastal. Keel ja Kirjandus, 4, 241–260.

Tender, Tõnu 2010. Mitmekeelsus Eestis Euroopa Liidu mitmekeelsuse ideaali taustal. Dissertationes de mediis et communicationibus Universitatis Tartuensis 9. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Torabi, Mohammad Ali 2011. Philosophy of Research in Applied Linguistics. The Journal of Applied Linguistics Vol. 4, Issue 2. Sheffield: Equinox Publishing, lk 196–213.

Tourangeau, R; Rasinski, K. A. 1988. Cognitive Processes Underlying Context Effects in Attitude Measurements. Psychological Bulletin, Vol. 103, pp. 299–314.

Valk, Aune 2010. Keel ja identiteet. Keele roll eestlaste identiteedis. – Eestlased ja eesti keel välismaal. Koost. Kristiina Praakli ja Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk113–138.

Lisa 1 – küsitlus

EESTI KEELE KESTLIKKUSEST NARVAS

See küsitlus on materjaliks minu magistritööle pealkirjaga "Eesti keele kestlikkus Narvas". Küsitluse eesmärgiks on välja selgitada Narvas elavate eestlaste eesti, vene ja inglise keele kasutamine eri keelekasutusvaldkondades. Küsimustele ei ole õigeid ja valesid vastuseid - palun vastake neile oma sisetunde järgi. Küsimustik on anonüümne ja Teie vastuseid kasutatakse vaid üldistuste tegemiseks. Küsimustiku täitmine on vabatahtlik.

Suur tänu Teile minu magistritöö valmimisele kaasa aitamise eest!

I TAUSTAANDMED

1. Teie sugu: _____
2. Teie vanus: _____
3. Teie sünnikoht: riik: _____, linn/küla: _____
4. Teie isa sünnikoht: riik: _____, linn/küla: _____
5. Teie ema sünnikoht: riik: _____, linn/küla: _____
6. Mis rahvuse või rahvuste esindajaks end peate? (võite vajadusel valida mitu varianti: eestlane, venelane, ukrainlane, valgevenelane, muu) _____
7. Mis on Teie emakeel või emakeeled? _____
8. Milline on Teie praegune perekonnaseis? vallaline, abielus, suhtes, elan lahus, olen lahutatud, olen lesk. _____
9. Mitu inimest on Teie leibkonnas? _____
10. Mis on Teie haridustase? Vähem kui põhiharidus, põhiharidus, keskharidus, keskeri- või kutseharidus (kutsekool, tehnikum), rakendus- või kutsekõrgharidus, ülikooliharidus või teaduslik kraad. _____
11. Mis on Teie praegune tegevusala? Ettevõtja või FIE, avaliku sektori palgatöötaja, erasektori palgatöötaja, töötaja MTÜ-s, pensionär, töötu, õpilane või üliõpilane, kodune, lapsehoolduspuhkusel, muu (palun täpsustage). _____

II TEIE KEELEOSKUS

12. Ma saan aru järgmistest keeltest:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Eesti	☐	☐	☐	☐	☐
Vene	☐	☐	☐	☐	☐
Inglise	☐	☐	☐	☐	☐

13. Ma räägin järgmisi keeli:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Eesti	☐	☐	☐	☐	☐
Vene	☐	☐	☐	☐	☐
Inglise	☐	☐	☐	☐	☐

14. Ma loen järgmistes keeltes:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Eesti	☐	☐	☐	☐	☐
Vene	☐	☐	☐	☐	☐
Inglise	☐	☐	☐	☐	☐

15. Ma kirjutan järgmistes keeltes:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Eesti	☐	☐	☐	☐	☐
Vene	☐	☐	☐	☐	☐
Inglise	☐	☐	☐	☐	☐

16. Kui te oskate mõnda muud keelt (muid keeli), siis märkige, mis keelt ja mis tasemel:

Ma saan aru järgmistest keeltest:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐

Ma räägin järgmisi keeli:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐

Ma loen järgmistes keeltes:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐

Ma kirjutan järgmistes keeltes:

	Vabalt	Hästi	Mõnevõrra	Halvasti	Üldse mitte
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐
Keel:	☐	☐	☐	☐	☐

III IGAPÄEVANE KEELEKASUTUS

17. Palun märkige, mis keeles suhtlete järgmiste inimestega või järgmistes olukordades. Kirjutage igasse lahtrisse vastav number:

Oma pereliikmetega	
Oma lapse/lastega	
Oma abikaasaga/elukaaslasega	
Sugulastega	
Sõprade/tuttavatega	
Naabritega	
Töökaaslastega	
Kooli- või kursusekaaslastega	
Trenni- või harrastustegevuskaaslastega	
Müüjatega	
Klienditeenindajatega	
Võõrastega (nt bussis, tänaval, poes)	
Ametnikega	
Politseiga	
Perearstiga	
Polikliiniku arstidega	
Teiste polikliiniku töötajatega (nt registratuuris)	
Kohalikel üritustel	

- 1 – ainult eesti keeles
- 2 – enamasti eesti keeles
- 3 – rohkem eesti kui vene keeles
- 4 – eesti ja vene keeles võrdselt
- 5 – rohkem vene kui eesti keeles
- 6 – enamasti vene keeles
- 7 – ainult vene keeles

Kui kasutate igapäevases suhtluses ka inglise keelt, vastake palun ka küsimusele nr 18.

18. Palun märkige, mis keeles suhtlete järgmiste inimestega või järgmistes olukordades. Kirjutage igasse lahtrisse vastav number:

Oma pere liikmetega		1 – ainult inglise keeles
Oma lapse/lastega		2 – enamasti inglise keeles
Oma abikaasaga/elukaaslasega		3 – rohkem inglise kui muudes keeltes
Sugulastega		4 – inglise ja muudes keeltes võrdselt
Sõprade/tuttavatega		5 – enamasti muudes keeltes
Naabritega		6 – ainult muudes keeltes
Töökaaslastega		
Kooli- või kursusekaaslastega		
Trenni- või harrastustegevuskaaslastega		
Müüjatega		
Klienditeenindajatega		
Võõrastega (nt bussis, tänaval, poes)		
Ametnikega		
Politseiga		
Perearstiga		
Polikliiniku arstidega		
Teiste polikliiniku töötajatega (nt registratuuris)		
Kohalikel üritustel		

IV MEEDIAKASUTUS

Meediatarbimise keeled peegeldavad inimeste eelistusi ja hoiakuid infoallikate suhtes. Käesolev küsimustiku osa aitab välja selgitada keelte valikud meedia tarbimisel.

19. Palun märkige, mis keeles kasutate järgmisi meediakanaleid. Kirjutage igasse lahtrisse vastav number:

Loen ajalehti ja ajakirju	
Loen raamatuid	
Käin teatris	
Käin kontserdil	
Kuulan raadiot	
Kuulan muusikat	
Vaatan televiisorit	

- 1 – ainult eesti keeles
- 2 – enamasti eesti keeles
- 3 – rohkem eesti kui vene keeles
- 4 – eesti ja vene keeles võrdselt
- 5 – rohkem vene kui eesti keeles
- 6 – enamasti vene keeles
- 7 – ainult vene keeles

Kui kasutate meedia tarbimisel inglise keelt, siis vastake palun ka küsimusele nr 20.

20. Palun märkige, mis keeles kasutate järgmisi meediakanaleid. Kirjutage igasse lahtrisse vastav number:

Loen ajalehti ja ajakirju	
Loen raamatuid	
Käin teatris	
Käin kontserdil	
Kuulan raadiot	
Kuulan muusikat	
Vaatan televiisorit	

- 1 – ainult inglise keeles
- 2 – enamasti inglise keeles
- 3 – rohkem inglise kui muudes keeltes
- 4 – inglise ja muudes keeltes võrdselt
- 5 – enamasti muudes keeltes
- 6 – ainult muudes keeltes

V ELEKTROONILINE MEEDIA

Elektroonilise meedia all mõistetakse infoallikaid, mis on kättesaadavad interneti või mobiililevi teel.

21. Kui kasutate elektroonilist meediat, märkige palun, mis keeles seda kasutate. Kirjutage igasse lahtrisse vastav number:

Loen ajalehti	
Kirjutan e-kirju	
Kasutan sotsiaalmeediat (Facebook, foorumid jm)	
Kasutan otsingusüsteeme	
Kirjutan tekstisõnumeid	

- 1 – ainult eesti keeles
- 2 – enamasti eesti keeles
- 3 – rohkem eesti kui vene keeles
- 4 – eesti ja vene keeles võrdselt
- 5 – rohkem vene kui eesti keeles
- 6 – enamasti vene keeles
- 7 – ainult vene keeles

Kui kasutate elektroonilise meedia puhul inglise keelt, siis vastake palun ka küsimusele nr 22.

22. Kui kasutate elektroonilist meediat, märkige palun, mis keeles seda kasutate. Kirjutage igasse lahtrisse vastav number:

Loen ajalehti	
Kirjutan e-kirju	
Kasutan sotsiaalmeediat (Facebook, foorumid jm)	
Kasutan otsingusüsteeme	
Kirjutan tekstisõnumeid	

- 1 – ainult inglise keeles
- 2 – enamasti inglise keeles
- 3 – rohkem inglise kui muudes keeltes
- 4 – inglise ja muudes keeltes võrdselt
- 5 – enamasti muudes keeltes
- 6 – ainult muudes keeltes

VI KEELEHOIAKUD

23. Mis keeles Te pöördute võõra inimese poole Narvas, kui Te ei tea, mis keelt ta räägib? (eesti, vene, inglise, muu (palun täpsusta). _____)

24. Kuidas muutub Teie hinnangul keelte tähtsus Narvas järgmise 10 aasta jooksul?

Eesti keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul ☐

Eesti keele tähtsus väheneb järgmise 10 aasta jooksul ☐

Vene keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul ☐

Vene keele tähtsus väheneb järgmise 10 aasta jooksul ☐

Inglise keele tähtsus kasvab järgmise 10 aasta jooksul ☐

Inglise keele tähtsus väheneb järgmise 10 aasta jooksul ☐

25. Mis keele valiksite suhtlemiseks, kui Teie vestluspartner oskab eesti, vene ja inglise keelt?

Eesti keel ☐

Vene keel ☐

Inglise keel ☐

26. Mida Te arvate, kas venelased Narvas peavad valdama eesti keelt või mitte?

Kindlasti ☐

Pigem jah ☐

Pigem ei ☐

Ei oska öelda ☐

Ei ☐

27. Kas riik peab midagi ette võtma, et suurendada eestlaste arvu Narvas?

Kindlasti ☐

Pigem jah ☐

Pigem ei ☐

Ei oska öelda ☐

Ei ☐

Kui vastasite "kindlasti" või "pigem jah", siis täpsustage palun, kuidas oleks Teie arvates võimalik suurendada eestlaste arvu Narvas. _____

28. Kas Teie jaoks on oluline, et Teie järeltulijad räägiksid eesti keelt?

Kindlasti ☐

Pigem jah ☐

Pigem ei ☐

Ei oska öelda ☐

Ei ☐

29. Mida on Teie arvates vaja teha, et eesti keele tähtsus Narvas kasvaks?

30. Kui Teil on veel mõtteid selle küsimustiku või eesti keele elujõulisuse kohta Narvas, mida sooviksite jagada, siis palun kirjutage need siia.

Suur tänu, et leidsite aega minu uurimuses osaleda!

Margot Möller

Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Margot Möller

(sünnikuupäev: 14.08.1990)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Eesti keele kestlikkus Narvas“,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Kristiina Praakli,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2015 (*kuupäev*)